Anul XXVI Martie—Aprilie 1936 Nr. 3—4

REVISTA TEOLOGICĂ

ORGAN PENTRU ŞTIINŢA ŞI VIAŢA BISERICEASCĂ

Director: Prof. NICOLAE COLAN

MÂNGĂIEREA INVIERII

De Preot IL. V. FELEA

Poporul credincios, supus scârbelor şi dosădit prin tot felul de nefericiri şi dureri amare, a însetat totdeauna după harul mângăierii. Dar astăzi mai mult ca oricând el are lipsă de mângăiere. Cuprins în valurile acestui veac ca în nişte braţe de monstru fără milă, el plânge oridecâteori aude melodia dulce a unui cuvânt mângăietor.

Poate tocmai de aceea, trimişii lui Dumnezeu în lume au o încredinţare deosebită, de a mângăia duhovniceşte poporul. *Mângăiaţi, mângăiaţi poporul meu,* zice Dumnezeu profeţilor (Isaia 40, 1). Iar aceştia îşi împlinesc cu sfinţenie misiunea divină, îndulcind sufletul poporului prin cuvinte pline de puterea Duhului Sfânt. „Bucuraţi-vă — grăeşte prorocul Isaia — bucuraţi-vă împreună cu Ierusalimul, şi veseliţi-vă cu el, toţi cei ce-l iubiţi; împărţiţi şi bucuria cu el, acum, toţi ceice l-aţi plâns, ca să sugeţi şi să vă săturaţi din ţâţele mângăierilor lui, ca să sugeţi şi să vă desfătaţi în totul de plinătatea slavei lui. Căci aşa vorbeşte Domnul... veţi fi alăptaţi; veţi fi purtaţi în braţe şi desmierdaţi pe genunchi. Cum mângăie pe cineva mamă-sa, aşa vă voi mângăia Eu; da, veţi fi mângăiaţi în Ierusalim! Şi când veţi vedea aceste lucruri, inima vi se va bucura şi oasele voastre vor prinde putere ca iarba fragedă“ (66, 10—14).

Dacă ascultătorii acestor cuvinte întraripate ar fi trăit după întemeierea Bisericii, cu puţină osteneală ar fi aflat în ele frumoasa viziune a răstignirii şi a învierii Domnului; icoana Ierusalimului lacrimilor şi a mângăierilor pe cari le

aduce bucuria biruinței. Dar și fără această întregire, cine poate spune câtă consolare, câtă pace și câtă putere de viață aducea în suflete o astfel de vorbire profetică?...

Este mare lucru să poți însenina un suflet întristat și este un privelegiu să beneficiezi de harul mângăierii. Nu oricine se poate împărtăși cu el.

Mântuitorul Isus Hristos numește pe Duhul Sfânt *Mângăitorul* și prin făgăduința Lui consolează inimile întristate ale învățăceilor înainte de patimile Sale. Toată Evanghelia și întreagă Scriptura este o carte a consolării, o veste de mângăiere a inimilor întristate de răul păcatului. „Prin răbdarea și mângăierea Scripturilor, nădejde să avem“ (Rom. 15, 4).

Dumnezeu însuși este un Părinte al „răbdării și al mângăierii“ (Rom. 15, 5). Tatăl este „Dumnezeul a toată mângăierea, Celce ne mângăie pe noi întru tot necazul, ca să putem să mângăiem și noi, prin mângăierea cu care noi înșine suntem mângăiați de Dumnezeu, pe cei cari se află în orice suferință. Că precum prisosesc patimile lui Hristos întru noi, așa, prin Hristos, prisosește și mângăierea noastră. Fie deci că suntem strâmtorați, este pentru a voastră mângăiere și mântuire; fie că suntem mângăiați, este pentru a voastră mângăiere, care vă dă putere să îndurați cu răbdare aceleași suferințe pe care le suferim și noi. Și nădejdea noastră este tare, pentru voi, știind că precum sunteți părtași suferințelor, așa și mângăierii“ (II Cor. 1, 3—7). Ce minunat text asupra suferinței și a mângăierii în Dumnezeu! Suferința mângăie, și mângăierea este dela Dumnezeu, Tatăl mângăierii. Deci suferința e sfântă, ca și mângăierea, căci vine dela Dumnezeu. De aceea sf. Ap. Pavel se roagă pentru Tesaloniceni, ca „însuși Domnul nostru Isus Hristos și Dumnezeu, Tatăl nostru, carele ne-a iubit pe noi și ne-a dat, prin darul său, veșnică mângăiere și bună nădejde, să mângăie inimile voastre și să vă întărească, la orice faptă bună și la orice vorbă bună“ (II, 2, 16—17).

Prin mângăiere se întăresc sufletele. Mângăierea e har și harul e putere divină, energie neînvinsă în lupta vieții. El vine dela Duhul sfânt, Mângăitorul omenirii.

Evenimentul care schimbă lacrima durerii în lacrimă sfântă de bucurie și dă mângăierii valoare obiectivă, este

învierea Domnului. Temeiul adevărat al mângăierii este certitudinea învierii. Fără înviere nu este şi nu poate fi mângăiere deplină. Cine nu are credinţă neclintită în minunea învierii din morţi, va primi slabe binefaceri din vistieria mângăierii. Slabe şi trecătoare consolări va simţi în suflet un om lipsit de credinţa în nemurire.

Invierea Domnului a dat oamenilor dovada învierii şi siguranţa nemuririi. Cu încredinţarea aceasta sfântul apostol Pavel scrie Tesalonicenilor (I, 4, 14) şi-i îndeamnă, ca prin ea să se consoleze în întristările lor. „Mângăiaţi-vă dar unii pe alţii cu aceste cuvinte" (I Tes. 4, 18).

Ziua de Paşti este sărbătoarea bucuriei şi a mângăierii ce vine din biruinţa binelui asupra răului; din biruinţa vieţii nemuritoare asupra suferinţei oamenilor şi a „mizeriei morţii".

Paştile nu sunt ziua bucuriei şi a mângăierii pentru bogaţii nemilostivi şi pentru necredincioşi. Unde s'au văzut bogaţi nemilostivi şi necredincioşi fericiţi la Paşti?... Sărbătoarea învierii este a credincioşilor şi a săracilor. Pentru ei şi pentru mângăierea lor se cântă atât de solemn stihurile: Să învie Dumnezeu şi să se risipească vrăjmaşii Lui...

Cum ar putea asculta liniştiţi bogaţii egoişti şi păcătoşii nepocăiţi blestemele acestea, cari cad pe capetele lor ca nişte cărbuni aprinşi? Şi cum ar putea ei să se bucure din toată inima, când la praznicul Invierii, în momentul cel mai solemn şi mai sublim al lui, se rostesc asupra lor proclamaţii de osândă, fără putinţa de-a fi apelate sau îndulcite? Sunt sentinţe neîndurate, definitive, ca şi cuvintele Apocalipsului, către nelegiuiţi: „Afară cu cânii şi vrăjitorii şi curvarii şi ucigaşii şi închinătorii la idoli şi cu toţi ceice lucrează şi iubesc minciuna!" (22, 15).

Invierea Domnului este ziua bunilor credincioşi. Ea osândeşte pe vrăjmaşii lui Dumnezeu şi mângăie până la lacrimi pe prietenii şi copiii Lui, căci pentru bucuria lor s'a cântat mai întâi cu atâta slavă: Hristos a înviat!

Invierea este mângăiere pentru nedreptăţiţii pământului, căci şi Isus a fost nedreptăţit. Dar biruinţa a fost de partea Lui, căci cu moartea pe moarte a călcat.

Invierea este mângăierea pentru toţi păcătoşii cari se pocăesc. Căci Isus ne-a adus iertarea, sfinţirea prin har şi

izbăvirea prin adevărul Evangheliei. Prin sângele Crucii Lui am fost răscumpăraţi şi mântuiţi din osânda păcatului, iar prin gloria învierii Lui ni se garantează şi nouă gloria nemuririi.

Câtă bucurie, câtă pace şi câtă mângăiere se revarsă în lume la praznicul Paştilor! Toaca din turnul bisericii, cântecul clopotelor, licărirea făcliilor aprinse la înconjurarea bisericii, tăcerea şi taina nopţii, glasul cântărilor sfinte, tot poporul lui Dumnezeu îmbrăcat în haine de sărbătoare, cu faţa senină şi iluminată de bucuria sacră — o, câte emoţii, câtă frumuseţe, cât mister şi câtă fericire! Şi cât de minunat coincid toate cu renaşterea naturii şi înflorirea primăverii! Numai atâta dacă ne-ar aduce Paştile, şi ortodoxia are destule motive binecuvântate, să le numească aşa de potrivit: *Sărbătoarea sărbătorilor...*

Luminează-Te deci, noule Ierusalime. Luminează-te Biserică, mireasa sfântă şi fără prihană a lui Hristos (Efes. 5, 27) şi voi creştinilor bucuraţi-vă şi vă mângăiaţi, căci Domnul va şterge toată lacrima din ochii voştri (Apoc. 21, 4). Saltă Sioane, cetate a lui Dumnezeu, că mărirea Domnului peste tine a strălucit. Cântaţi şi veseliţi-vă toţi cei cu inima bună. Imbrăţişaţi-vă toţi cu sărutare sfântă şi vă mângăiaţi în Domnul!

Voi toţi ce-aţi plâns în întunerec
Şi nimeni nu v'a mângăiat,
Din lunga voastră 'ngenunchere
Sculaţi... Hristos a înviat!

Pr. ILARION V. FELEA

HRISTOS A ÎNVIAT[1]

de VLADIMIR SOLOVIEFF

Invierea Domnului şi Mântuitorului nostru Isus Hristos este cea dintâi hotărâtoare biruinţă a vieţii asupra morţii. Neîncetata luptă între ele — între spiritul viu şi între materia moartă — este, în ultima analiză, istoria zidirii cosmosului. Până la învierea lui Hristos se vorbeşte despre mai multe biruinţe ale spiritului vieţii asupra morţii. Dar toate aceste biruinţe au fost nedesăvârşite, numai semibiruinţe, n'au putut fi hotărâtoare şi după fiecare izbândă a spiritului duşmanul reuşea să-şi afirme şi să-şi întărească adevărata sa stăpânire faţă de triumful aparent al vieţii.

Cât de puternică s'a arătat biruinţa vieţii, când în mijlocul materiei moarte, anorganice, miriadele de fiinţe vii, cei dintâi germeni ai lumii vegetale şi animalice au început a se mişca, a bâjbăi! Puterea vie ia în stăpânire materia moartă, o întreţese în formele sale şi se foloseşte de procesele mecanice ca de nişte mijloace servile în vederea scopurilor sale organice. Şi omul se îngrozeşte văzând cum creşte neîncetat surprinzătoarea mulţime a formelor. Cât de ingenios este construită toată făptura, începând dela cele mai mici zoofite până la uriaşele forme ale florei şi faunei tropice! Dar moartea are numai un rânjet pentru toată aceasta pompă, pentrucă ea este realistă; pe ea nu o fermecă măreţele tablouri, presimţirile şi profeţiile nu o opresc în calea sa. Ea crede că frumuseţa naturii este numai un covor pestriţ şi uşor, care se întinde asupra unui cadavru ce se află într'o neîncetată descompunere.

Dar natura nu este nemuritoare? Oh, vecinică amăgire! Ea apare nemuritoare pentru privirea superficială, pentru privitorul care crede că noua viaţă a momentului este continuarea celei stinse. Se vorbeşte foarte mult despre natura

[1] Vezi: „Sonntags- u. Osterbriefe" de Vlad. Solovieff, Dietrich-Jena.

care moare şi renaşte neîncetat. Ce abuz neiertat al cuvântului! Dacă ceeace se naşte azi nu este identic cu ceeace a murit ieri, care este atunci renaşterea? Dintru mulţimea nenumărată de vieţi efemere şi nemuritoare, nu se poate naşte nici o fiinţă nemuritoare. Viaţa naturii este un contract între moarte şi nemurire. Moartea răpeşte toate fiinţele vii, tot ce este individual — şi cedează nemuririi numai formele generale ale vieţii. Planta singuratică sau animalul singuratic este destinat în mod fatal să piară după câteva clipe de viaţă; dar forma de viaţă animală sau vegetală, speţa vietăţii se păstrează. Porunca lui Dumuezeu, a fost îndreptată spre tot ce este viu: „Creşteţi, vă înmulţiţi şi stăpâniţi pământul". De aceasta poruncă s'a folosit moartea.

Creşteţi şi vă înmulţiţi, nu pentruca să extindeţi viaţa voastră, sau să o întăriţi, sau să-i daţi o durată veşnică, ci ca voi să puteţi dispare cât mai repede; ca să fie cine să vă ia locul, umpleţi pământul cu rămăşiţele voastre pământeşti, fiţi numai o punte pentru generaţia următoare, care la timpul său iarăşi numai o punte va fi pentru urmaşii săi...

In loc de viaţă şi nemurire un şir nesfârşit de transiţii. E drept, toate nu sunt zadarnic zidite; este adevărat, pe această cale construită din morţi înaintează spiritul creator spre ţinta sa fixată. Dar totuşi, pentruce este nevoie să ducă acest drum peste mormintele uitate? Iar dacă ţinta sa este bună, la ce aceste mijloace rele — amăgirea vecinică a vieţii pieritoare?

Nu, aceasta viaţă aparentă este numai simbolul şi germenele vieţii adevărate. Formarea naturii văzute nu este biruinţa decisivă a spiritului viu asupra morţii, ci numai o pregătire pentru adevărata lui lucrare. Iar începutul acestei lucrări este condiţionat de apariţia unei fiinţe înzestrate cu raţiune, care stă deasupra lumii animalice. Mulţumită facultăţii omului de a desvolta o cugetare clară şi organică, viaţa încetează de a fi numai un proces final al puterilor producătoare şi evoluează se ridică spre o lucrare finală a puterilor individuale:

„Şi ce pluteşte 'n apariţii efemere
Este fixat în idei durabile"... *Goethe: Faust*

Din acest moment lupta între moarte şi viaţă intră într'o nouă fază. Ea se desfăşoară acum între fiinţe cari nu numai trăiesc şi mor, ci înafară de aceasta cugetă asupra vieţii şi a morţii. In aceste idei încă nu se cuprinde biruinţa, dar se cuprinde neînvinsa armă ce duce la biruinţă.

Eroii cugetării omeneşti, marii înţelepţi din Apus şi Răsărit, pregătesc această izbândă. Ei nu au fost biruitori asupra morţii, ei au murit dar n'au înviat. E suficient să amintim numai pe doi dintre aceştia.

Invăţătura lui Buddha a fost de fapt numai o renunţare la luptă, el a predicat indiferentism faţă de fenomenele vieţii şi ale morţii; şi sfârşitul lui nu s'a distins prin nimic.

Socrate nu a renunţat la luptă, a dus-o la un sfârşit glorios; şi moartea lui a fost o retragere cinstită pe un teren inaccesibil duşmanului — dar trofeele biruinţei au rămas în mânile duşmanului.

Dacă puterea trupească trebue să se supună inevitabil morţii, nici puterea minţii nu este destul de tare, ca să biruiască moartea şi abia nemărginita tărie morală este aceea, care împrumută vieţii o plenitudine absolută şi esclude orice desbinare şi deaceea nici nu admite ca omul viu să se împartă în două părţi, în spiritul imaterial şi în materia pieritoare. Fiul omului răstignit şi Fiul lui Dumnezeu, care s'a simţit părăsit de oameni şi de Dumnezeu şi care totuşi s'a rugat pentru duşmanii săi, El n'a cunoscut marginile puterii Sale spirituale şi de aceea nici o parte a fiinţei Sale n'a putut ajunge pradă morţii.

Noi murim, pentrucă puterea noastră spirituală care înăuntrul nostru este legată prin păcat şi patimi se arată prea slabă ca să poată cuprinde întreaga noastră fiinţă trupească, să o concentreze în interior, să şi-o facă identică cu sine. De aceea cade, iar nemurirea noastră firească rămâne numai parţială până la acea ultimă înviere, la care vom fi părtaşi prin Hristos, iar nemuritor rămâne numai spiritul nostru netrupesc.

Hristos însă a înviat cu desăvârşire, a înviat în întregime: „Şi acestea grăind ei, însuşi Isus a stătut în mijlocul lor şi a zis lor: Pace vouă. Iar ei spăimântându-se şi înfricoşându-se, li se părea că văd duh. Şi a zis lor: ce sunteţi

tulburaţi? Şi pentruce se suie gânduri în inimile voastre? Vedeţi mânile şi picioarele mele, că însumi eu sunt, pipăiţi-mă şi vedeţi; că duhul carne şi oase nu are, precum mă vedeţi pe mine având. Şi acestea zicând le-a arătat lor mânile şi picioarele. Şi încă necrezând ei de bucurie şi mirându-se le-a zis lor: aveţi ceva de mâncare aici? Iar ei au dat Lui o parte de peşte fript şi dintr'un fagur de miere. Şi luând înaintea lor a mâncat" (Luca 24, 36—43).

Puterea spirituală — care în Hristos în chip lăuntric şi moral este scutită de orice graniţe — la învierea Lui pe cale naturală se eliberează de orice mărginire externă şi mai înainte de toate de unilaterala şi exclusiv spirituala formă de a fi, în opunere cu cea materială. Hristos cel înviat este mai mult decât un spirit, pentrucă spiritul nu are carne şi oase, spiritul nu consumă mâncare, ca spiritul cel pentru vecie întrupat. Hristos împreună cu toată plenitudinea fiinţei sale interne psihice şi cu toate posibilităţile fiinţei fizice, fără marginile externe ale acesteia. Tot ce este viu este păstrat de El, tot ce este muritor este biruit prin El în mod desăvârşit şi definitiv.

Invierea lui Hristos este şi biruinţa raţiunii în lumea aceasta, fiind învierea o biruinţă decisivă a vieţii asupra morţii, a pozitivului asupra negativului. Ea este o minune numai în sensul acela în care o revelaţie a unui lucru neobişnuit sau nemai văzut provoacă în noi admiraţie şi stupoare. Dacă am uita rezultatele întregului proces cosmic şi am urmări numai singuraticile stadii ale acestui proces, aşa cum ni se prezintă în mod izolat, ni s'ar părea fiecare dintre ele drept o minune.

Precum apariţia primului organism viu în mijlocul naturii anorganice, precum după aceea apariţia primei fiinţe raţionale între celelalte făpturi cari încă nu puteau vorbi, este o minune; aşa a fost o minune şi apariţia celui dintâiu om cu desăvârşire spiritual şi de aceea nesupus morţii — celui dintâi între muritori. Dacă pregătitoarele biruinţe ale vieţii asupra morţii au fost minuni, biruinţa definitivă deasemenea trebue considerată drept o minune. Insă ceeace nouă *ne apare* ca o minune, poate fi considerată de noi ca un eveniment absolut natural, necesar şi raţional. Adevărul învierii lui Hristos este un adevăr absolut, desăvârşit;

acesta nu este numai un adevăr de credinţă, ci şi un adevăr care poate fi perceput şi cu mintea.

Dacă Hristos n'ar fi înviat, dacă s'ar fi dovedit, că a avut dreptate Caiafa şi că Irod şi Pilat au fost înţelepţi, lumea aceasta ar fi un nonsens, o împărăţie a răului, a deşertăciunii şi a morţii. Nu este vorba aici de încetarea unei vieţi oareşcare, ci, dacă viaţa adevărată, viaţa dreptului desăvârşit poate să înceteze? Dacă această viaţă n'ar putea birui pe duşman, ce nădejde ne-ar mai rămânea pentru viitor? Dacă Hristos n'ar fi înviat, cine ar fi putut învia?

Hristos a înviat!

Trad. de Dr. NICOLAE TERCHILĂ

DOCTRINA DESPRE CANON SAU SATISFACŢIUNE LA ROMANO-CATOLICI

De Pr. SIMION RADU

In articolul nostru din „Revista Teologică", Nr. 9—10 1935, asupra canonului sau epitimiei, am ajuns la concluzia, că după învăţătura oficială a Bisericii ortodoxe canonul nu face parte constitutivă din sf. Pocăinţă. In consecinţă, nu-i o condiţie esenţială, absolut necesară, fără care penitentul n'ar putea să se bucure de toate roadele binefăcătoare ale sf. Taine: restabilirea armoniei desăvârşite şi împreunarea cu Dumnezeu, prin har. Şi aceasta pe motiv că cel vinovat de păcat, îndeplinind sincer şi deplin cerinţele ei, arătate de sf. Biserică, este iertat de Dumnezeu, care, privind cu iubire la „duhul umilit, inima înfrântă şi smerită", îi şterge greşalele, fără a mai pretinde vre-o satisfacţie, de orice ordin.

Nu tot aşa învaţă însă, aici, celelalte biserici creştine, cari s'au abătut dela învăţătura Bisericii primare.

In cele de mai jos ne-am propus să arătăm acest lucru, luând în considerare şi observaţiune confesiunea romano-catolică.

Anticipăm: două sunt punctele fundamental deosebitoare la această sf. Taină, ale confesiunii de mai sus. Anume: I. Doctrina despre canon sau satisfacţiune, pe care o dă cel vinovat de păcate lui Dumnezeu şi II. Doctrina despre indulgenţe, care rezultă în chip firesc din cea dintâi. In cele următoare vom vorbi despre prima deosebire, iar cu altă ocaziune, poate, şi despre a doua, ca foarte interesantă în construcţia şi urmările ei.

a) DOCTRINA DESPRE CANON SAU SATISFACŢIUNE

Biserica romano-catolică, potrivit doctrinei sale despre efectele sf. Pocăinţe ca taină „a formulat învăţătura bizară, că pentru ispăşirea oricărui păcat, îndeosebi a celor mari,

Dumnezeu impune două feluri de pedepse sau osânde: una vecinică şi alta vremelnică — şi că prin taina Pocăinţe se iartă penitentului numai osânda vecinică, (înlăturată prin sângele Mântuitorului), pe când cea vremelnică trebuie ispăşită neapărat în viaţa aceasta",[1] în caz contrar, rămâne să se ispăşească în viaţa viitoare, în focul curăţitor.

Spre acest scop, duhovnicul „poate, şi de regulă el trebuie să impună penitentului mărturisit satisfaceri medicinale şi corespunzătoare, adecă trebuie să-i dea canon".[2]

De aici urmează că, după catolici, canonul are caracterul unei pedepse temporale, pe care penitentul trebue s'o sufere, căci numai astfel poate da o satisfacţie suficientă dreptăţii divine, a cărei majestate a fost ofensată prin păcate.[3] Cu alte cuvinte, epitimia dată este mai puţin medicinală — tinzând să grijească de rămânerea în noua viaţă în care s'a renăscut cel căit deplin de fărădelegi — şi, ea se impune îndeosebi „pentru răzbunarea şi pedepsirea păcatelor trecute",[4] potrivit calităţii acestora şi stării individuale a penitenţilor, dupăcum prescrie sinodul din Trident. Ministrul tainei poate, chiar e obligat — nu numai în calitatea sa de medic, ci şi în cea de judecător — să ceară aceste satisfacţiuni, dovedind astfel că se'ngrijeşte de drepturile lui Dumnezeu lezate prin păcat"[5] şi cu aceasta „se recompensează vătămarea, ori nedreptatea comisă".[6] Sărmană îngrijire, dreptate şi recompensă! Excepţional ele se dau penitentului pentru îndeplinire „înainte de ce el ar primi deslegarea păcatelor"[7] şi aceasta „din motivul că penitentul nu şi-a îndeplinit canonul în mai multe rânduri".[8] El ar fi deci ceva constant, sau foarte puţin variabil după subiect.

Concluzia acestei doctrine nu poate fi alta decât tocmai cea opusă învăţăturii Bisericii ortodoxe. Anume, canonul în raport cu sfânta Pocăinţă este o parte întregitoare sau esenţială a ei, fiindcă satisfacţia impusă de duhovnic este ceva absolut necesar pentru a beneficia de toate roadele sfintei Taine.[9] Zicem „absolut necesară", căci după cu-

---

[1] I. Mihălcescu, o. c. p. 194.
[2] V. Suciu: „Teol. dogm. spec, vol. II, Blaj, 1928 p. 479.
[3] Olariu, o. c. p. 668. [4] V. Suciu, o. c. p. 478. [5] Ibid. p. 480.
[6] Ibid. p. 478. [7] Ibid. p. 480. [8] Ibid. p. 481.
[9] Andrutsos. o, c.. p. 413

vântul sfântului apostol Ioan toți păcătuind de multeori și'n felurite chipuri, evident, fiecare, fără excepție, e dator să aducă o satisfacție personală, omenească, corespunzătoare păcatelor sale, pe lângă căința perfectă, mărturisirea deplină și propusul ferm de îndreptare. Altcum nu poate fi iertat de Dumnezeu.

Canonul sau satisfacțiunea după romano-catolici ar condiționa astfel iertarea păcatelor, ar fi o parte constitutivă a sfintei Pocăințe, fapt care contrazice — pe lângă alte învățături ale Bisericii apostolice, pe cari le vom arăta mai departe — încă și dogma că, pe lângă taina sfântului Botez și sfânta Pocăință are puterea să curețe toate urmările păcatelor, ștergând atât vina pedepselor eterne, cât și a celor temporale (a căror distingere ea n'a făcut-o nicicând), refăcând deplina armonie între Dumnezeu și om, pe care-l așează în stare de perfectă curățenie morală-religioasă, și-l face, ca odinioară în Raiu, iarăși copilul său iubit. Acest efect, de altfel, îl implică chiar numele ce se dă tainei sfintei Pocăințe de sfinții Părinți ca: „al doilea Botez", „împăcare",[1] „doctorie vindecătoare",[2] iar Fericitul Ieronim „a doua scândură în naufragiul spiritual etc."

b) COMBATEREA DOCTRINEI ROMANO-CATOLICE DESPRE CANON SAU SATISFACȚIUNE

Doctrina expusă anterior se deosebește radical de a Bisericii primare, depusă în sf. Scriptură și sf. Tradițiune. Ea s'a ivit prin sec. al 9-lea și'n deosebi al 11-lea, când s'a 'ngăduit nu numai îndulcirea canonului, dar chiar ștergerea completă a acestei practici edificatoare în Biserica Mântuitorului și nu pentrucă cei păcătoși s'ar fi căit, „ci în urma cererilor adresate papei de credincioși, întărite cu jertfe bănești, fiind asigurați de mai înainte de primirea acestor cereri și deslegarea de ele prin indulgențe".[3] De acum învățătura genuină a Bisericii vechi, privitoare la canon, este fundamental desfigurată, ne mai fiind medicină spirituală cu scop vindecător, ci pedeapsă temporală care trebuie suportată aici și dincolo. Pentru susținerea sa, acest fapt

---

[1] Olariu o. c. p. 659. [2] S. de Canev, o. c. p. 31.
[3] Olariu, o. c. p. 668.

reclamă şi alte doctrini greşite, ca cea despre „tezaurul meritelor prisositoare ale Domnului Isus Hristos şi faptele supranecesare ale Sfinţilor".[1] Ele fiind un „capital spiritual de prisos, care se păstrează în biserică, papa, în puterea dreptului de a lega şi deslega, poate lua din acest tezaur nesecat cât îi place".[2] El acopere păcatele celor răi, satisfăcând dreptăţii divine şi îi eliberează „de pedepsele temporale meritate de ei în viaţa aceasta şi în cea viitoare".[3]

La o examinare mai profundă, doctrina catolică despre fiinţa canonului nu rezistă. Căci, pe lângă contrazicerile amintite la finea capitolului de mai sus, ea se opune dogmei răscumpărării omenirii prin jertfa Domnului Hristos, care, luând trup omenesc, a dat odată şi pentru totdeauna deplină satisfacţie dreptăţii eterne, lezate de păcatele oamenilor. El a pătimit în locul nostru; jertfa Lui a fost deci substitutivă, iar prin aceasta ne-a împăcat desăvârşit şi definitiv cu Dumnezeu. „Mărirea meritului Domnului exclude orice satisfacţie omenească,... sângele Lui vărsat pe Cruce ne-a curăţit de tot păcatul,... iar în cei îndreptaţi — prin sf. Pocăinţă — nu mai există nimic vrednic de condamnat".[4] El rămâne'n veci singurul „Mijlocitor şi Răscumpărător al omenirii".[5]

Ori, a pretinde dela păcătoşi ca să sufere unele pedepse, fie chiar temporale, în numele ideii de a satisface dreptăţii bunului Dumnezeu pentru nelegiuirile lor, este un act de mare impietate. Aceasta „înseamnează sau că sângele Domnului nu are putere expiatoare pentru toate păcatele şi de totdeauna, sau că Dumnezeu, iertând pe păcătoşi, îşi rezervă împotriva lor o scânteie de mânie, pe care trebuie s'o stingă omul, satisfăcând prin fapte ale căinţei dreptatea dumnezeiască".[6] Doctrina romano-catolică contrazice, mai departe, dogma Bisericii ecumenice cu privire la îndreptarea celui păcătos, după care sunt deajuns numai două condiţiuni pentruca să-şi însuşească meritele de pe Cruce ale Mântuitorului: *a)* credinţa şi *b)* faptele bune, ca roade ale celei dintâi. Ambele fiind bine pri-

---

[1] Andrutsos, o. c. p. 411. [2] Olariu, o.c. p. 668.

[3] S. de Canev, o. c. p. 47. [4] Andrutsos, o. c. p. 411.

[5] W. Guettée, o. c. p. 66. [6] Andrutsos, o. c. p. 411.

mite înaintea lui Dumnezeu, nici pe departe nu se pot considera ca având, prin ele înşile, însemnătatea unui sacrificiu în vederea unei satisfacţii. Nu, ci doar în acel unic sens, că, prin credinţa vie şi puternică, străjuită de fapte bune, omul îşi impropriază covârşitoarele merite câştigate de Hristos Domnul.

Şi-apoi, nu e de prisos să notăm, că omul personal nu poate da vre-o satisfacţie lui Dumnezeu pentru păcatele sale, ci „se cere credinţă în Hristos Domnul, speranţă în milostivirea Lui, dorinţă sinceră şi silinţă stăruitoare de a se îndepărta de păcat".[1] Iar odată iertat, este dator să-şi arate îndreptarea prin fapte.

Şi întrucât chiar Biserica romano-catolică recunoaşte ca suficientă pentru păcătos credinţa şi faptele bune pentru câştigarea bunurilor spirituale aduse de Mântuitorul, evident că această dogmă este doborîtă de însăşi învăţătura ei despre pedepsele temporale, prin cari acesta personal trebue să dea satisfacţie lui Dumnezeu,[2] a cărui lege a violat-o.

Ceva mai mult, ea contrazice chiar dreptatea vecinică a lui Dumnezeu care obligă la o îndoită satisfacţie — eternă şi temporală — pentru unul şi acelaş păcat: *a)* una dată de Domnul Hristos pentru omenire şi generală; *b)* alta particulară, dată de însuşi subiectul, de celce se pocăeşte.[3]

Dar dacă satisfacţia temporală este atât de însemnată pentru perfecta iertare şi îndreptare, nu înţelegem: de ce numai pentru unii? De ce unii sunt iertaţi numai prin credinţă, iar alţi păcătoşi chiar notorici se sustrag acestor pedepse cu voia papii, pe urma unei simple „cărţi de deslegare", plătită cu bani?[4]

Această doctrină se opune apoi învăţăturii Bisericii vechi, necunoscută canoanelor sinoadelor ecumenice şi particulare ca şi sfinţilor Părinţi, cari, vorbind de epitimii, nici măcar unul nu le socoteşte în sens catolic, de satisfacţiuni ale dreptăţii divine, ci medicină morală[5] şi nici nu mărginesc efectul binecuvântat al sf. Pocăinţe numai la pedepsele vecinice.

---

[1] Sevednischi, o. c. p. 64. [2] Comoroşan, o. c. p. 652.

[3] Olariu, o. c. p. 669 şi Mihălcescu, o. c. p. 190.

[4] S. de Canev, o. c. p. 46.

[5] Comoroşan, o. c. p. 652 şi Olariu, o. c., p. 672.

Fără a mai recurge aici la alte mărturii amintim exclusiv pe sf. Hrisostom, care e clasic şi expune categoric ortodoxia acestei doctrini, zicând: „Dumnezeu iartă păcatele săvârşite după botez fără a le mai pedepsi, că prin pocăinţă şi judecarea de sine păcătosul poate scăpa nu numai de pedepsele eterne, dar şi de pedepsele temporale pe cari le trimite Dumnezeu asupra păcătoşilor când nu voiesc să se căiască şi atunci numai cu scopul să vindece de păcate“.[1] După el, chemarea duhovnicului este să tămăduiască pe bolnav de ranele spirituale, prin pedepse sau alte mijloace, dar nicidecum de a pedepsi pentru păcate.

Faptele pioase, impuse de el, sunt tot atâtea căi pentru pocăinţă, căi de vindecare morală. Şi accentuiază că cele ce se fac la sf. Mărturisire „sunt mai mult o sfătuire decât condamnare, mai mult remediu decât pedeapsă“.[2] „Vom fi acuzaţi noi — se'ntreabă el — când cu atâtea căi cari ne duc la ceriu şi atâtea mijloace de vindecare pentru ranele făcute, sufletul nostru dela botez să rămână tot rănit?“.[3]

Sinoadele ecumenice ca şi cele particulare, cu alţi sfinţi Părinţi, recunosc în canon o medicină spirituală şi mijloc excelent de îndreptare. „Ele prescriu, că dacă cel păcătos se îndreaptă, să se scurteze şi timpul canonului“.[4]

In sfârşit, doctrina despre satisfacţie în taina sf. Pocăinţe contrazice însăşi natura lucrurilor. Şi aceasta pentrucă pedeapsa trebuie să aibă loc unde este şi vina. Ori prin taina aceasta vina s'a ridicat, s'a şters. „Deci şi după Biserica apuseană trebuie să'nceteze toată pedeapsa“.[5]

c) COMBATEREA ACELEEAŞI DOCTRINI CU ARGUMENTE DIN TRADIŢIUNEA BISERICII APUSENE

Trebuie să accentuăm că doctrina eronată asupra canonului în Biserica romano-catolică pleacă din unele locuri ale sf. Scripturi, fals interpretate, despre cari se afirmă

[1] „Cuv. I despre Pocăinţă“, 7, 8, cf. Comoroşan, o. c. p. 653.
[2] „Despre Pocăinţă“ c. II—III. cf. Olariu, o. c. p. 671.
[3] Omil 4 la I. Cor. 2, cf. Olariu, o. c. p. 671.
[4] E. Voiutschi „Teol. Mer. Ort.“, curs lit., Cernăuţi, 1889, p. 203.
[5] Ibid. p. 202.

că deşi Dumnezeu a iertat pe unii aleşi ai Săi, dupăce s'au căit adânc de păcat, totuşi le-a dat unele pedepse. Aşa Adam, deşi căit, a fost pedepsit cu moartea; Moisi, deşi i-a părut rău de îndoiala că va ieşi apă din stânca lovită de toiag, a fost găsit nevrednic să între în Canaan; „David, al cărui fiu cu Batşeba i-a murit e pedepsit, deşi se pocăise de păcatul adulterului săvârşit“. [1]

Din aceste cazuri şi altele, ei scot concluzia, că aceste pedepse sunt o satisfacţie pe care o cere însuşi Dumnezeu cel lezat în drepturile Sale şi nici decum pedepse medicinale, de oprire în a mai cădea. Ele corespund însă mai mult doctrinei ortodoxe, după care Dumnezeu fiind Tatăl iubitor şi milostiv, nu doreşte moartea păcătosului, ci „să se întoarcă şi să fie viu“, în veci.

Interpretate, însă, în sens romano-catolic, „Dumnezeu ni se înfăţişează ca un stăpân aspru, care nu e dispus să ierte, ca un creditor neîmblânzit, ce-şi reclamă cu orice preţ şi încă cu procente grele, capitalul împrumutat“. [2] De sine înţeles, că aceasta nu-i de loc conform principiului fundamental creştin, arătat de Sf. apostol Ioan, care zice: „Dumnezeu iubire este“. Ea se apropie mai mult de concepţia religioasă mozaică despre Dumnezeu, pe care, desigur, înşişi romano-catolicii o resping.

Mai departe, aceştia cred că-şi pot susţine doctrina lor, sprijinindu-se pe unii sf. Părinţi şi scriitori ai Bisericii catolice. Aşa pe sf. Ciprian, Tertulian, sf. Ambrosie, ca şi fer. Augustin, la cari într'adevăr se întâlneşte, în legătură cu sf. Pocăinţă, noţiunea de satisfacţie, dar remarcăm exclusiv în sens ortodox. Aşa Tertulian, arătând necesitatea mărturisirii şi epitimiei zice: „Satisfacţiunea stă în conformitate cu mărturisirea; din mărturisire se naşte pocăinţa şi prin pocăinţă se milostiveşte Dumnezeu“. [3] Iar sf. Ciprian spune celor căzuţi: „Să ne întoarcem către Dumnezeu cu toată inima şi exprimând pocăinţa de păcat prin supărări adevărate, să cerem îndurarea lui Dumnezeu. Să se supue lui sufletul, să satisfacă înfrângerea, să-şi pună în El toată speranţa... Acolo petrece căinţa care sa-

[1] Mihălcescu, o. c. p. 189. [2] Ibid. p. 181.
[3] „Despre Pocăinţă“ c. 9, cf. Comoroşan, o. c. p. 653.

tisface şi celce respinge căinţa in păcat, acela închide uşa satisfacţiunii".[1] Ca şi sf. Ambrosie, nici Fer. Augustin nu schimbă vederile vechi ale Bisericii, cari, de acord cu Dascălii răsăriteni, văd „satisfacţiunea nu în epitimii luate în sine, ci în căinţa deplină şi'n îndreptare, singurele prin cari se milostiveşte, sau se satisface Dumnezeu".[2]

Aşa sf. Ambrosie zice: „Dacă ranele sunt mari, se cere şi lecuire adâncă şi îndelungată; dacă crima este mare, neapărat şi satisfacţiunea să fie mare, ...căci păcatele mari cu multe lacrimi se spală".[3]

Silvestru de Canev accentuiază, că sfântul Ambrosie „pune satisfacţiunea strict necesară în îndreptarea păcatelor, în adânca întristare pentru ele, care trebue să fie cu atât mai adâncă şi mai îndelungată, cu cât mai mare şi mai greu este păcatul".[4] In vederile acestea, acordul lui cu Dascălii orientali cu privire la căinţă sinceră dovedită prin fapte — ca singura condiţie pentru milostivirea lui Dumnezeu spre cel păcătos — este evident, deplin, absolut. Ca şi el, Fer. Augustin foloseşte cuvântul „satisfacţiune", înţelegând prin el epitimia pe care o cere Biserica dela ceice se căiesc. Aşa zice: „Nu este destulă numai schimbarea moravurilor în mai bine şi depărtarea de relele făcute, ci trebue încă, pentru relele săvârşite a satisface pe Dumnezeu prin întristare de pocăinţă, prin oftare umilitoare, prin jertfă de inimă înfrântă şi prin milostenie, căci „Fericiţi cei milostivi că aceia se vor milui". Asemenea spune I. Sirah: „Fiule, ai păcătuit, să nu mai adaugi încă, iar pentru cele ale tale, de mai înainte, te roagă."[5] După Fer. Augustin esenţa satisfacţiunii pretinsă la penitenţă nu constă decât în înfrângerea inimii, care, pentru a fi văzută de Biserică şi păstorii ei, trebue exprimată prin acte de pocăinţă externă, mai mult sau mai puţin continue, cum sunt: rugăciunile, milostenia etc.[6]

---

[1] De lapsis c. 29, 30, 34, cf. Comoroşan, o. c. p. 653, o. c, p. 613.
[2] S. de Canev, o. c. p. 49.
[3] De lapsis virg. cf. Idem o. c. p. 39, 40.
[4] Idem, o. c. p. 40.
[5] Cuvântarea 35, c. 5 cf. S. de Canev, o. c. p. 41.
[6] Idem, o. c. cf. S. de Canev, o. c. p. 41.

In concluzie, Răsăritul ortodox, spre lauda şi prestigiul lui a păstrat până azi, în toată puritatea ei, vechea învăţătură a Bisericii apostolice despre sf. taină a Pocăinţei, ale cărei efecte harice se extind deplin la toate pedepsele, fără deosebire dacă sunt vecinice sau vremelnice. Dimpotrivă, romano-catolicii, spre durerea şi regretul unanim, n'au rămas credincioşi acestei învăţături atât de hotărîtoare pentru credinţa şi viaţa fiilor Bisericii lui Hristos Domnul, ci alterând doctrina, au desfigurat fiinţa sf. Taine prin prea multele adausuri şi păreri arbitrare.

Preotul SIMION RADU

PERSONALITATEA SFÂNTULUI APOSTOL PAVEL ŞI SUFLETUL MODERN

De Preot NICODIM BELEA

„Prin harul lui Dumnezeu sunt ceeace sunt". *I. Cor. 15, 10.*

Ne găsim iarăşi în sfântul şi marele post. I-am păşit pragul cu pas şovăielnic şi cu grave reflexiuni meditative.

Postul este un „temut prieten" al omenirii. Temut, pentru încruntările sale severe, dar şi prieten cu mână darnică şi cu suflet care-ţi îmbie cele mai alese bogăţii.

O timp binecuvântat! Ne ridici din toate desbinările şi destrăbălările şi ne îndreptezi spre cunoaşterea de sine şi înfrânare. Ne scoţi cu viaţă din marea furioasă a celor trecute şi ne laşi pe insula liniştei divine şi a binelui nesecat. Ne chemi dela superficialitate la vederi adânci, dela aparenţă la adevăr şi la pătrunderea lucrurilor.

O timp binecuvântat! Ne ridici din alvia zilelor de rând, şi ne duci în împărăţia duhului, în împărăţia cunoştinţei de cele înalte. Ne deschizi nouă calea spre cultura trebuincioasă, ne duci spre caracter şi spre împărăţia culturii sufleteşti. Iată în aceste îţi constă vrednicia ta nepieritoare.

Intr'adevăr multe drumuri duc spre această împărăţie sfântă. Ni se pare însă, că formarea unui caracter se sprijineşte în mod firesc numai pe caractere tipice, pe caractere puternice şi că orice cultivare de suflet este principial înlesnită şi promovată numai în unire cu „sufletele nobile".

Din această pricină vom încerca să legăm meditaţia noastră din acest post de un caracter excepţional de eroic, să ne apropiem de un spirit nobil şi de o rară strălucire. De un suflet măreţ care ne va ţinea totdeauna în contact viu cu duhul lui Hristos. De un suflet pilduitor care are multe de spus şi multe de oferit chiar şi sufletului nostru modern.

Sufletul sfântului Apostol Pavel și sufletul lumii moderne, acesta va fi subiectul nostru. Incepem cu personalitatea lui Pavel.

1. Insemnătatea și proecțiunea peste măsură de înaltă a sfântului Apostol Pavel, este fără îndoială cunoscută în toată lumea. Corifeii cei mai aleși și cele mai mari spirite ale omenirii i-au adus fără șovăire Apostolului omagiul lor cel mai profund. L-au ales de protector al lor, adăpându-și cu îmbelșugare sufletele din duhul conducătorului lor. Un Ranke, maiestrul istoriei moderne îl numește „nemuritor din punct de vedere istoric". După Harnack, Apostolul Pavel este: „cea mai mare creațiune a spiritului iudaic". După Chamberlain: „poate cel mai mare om al creștinismului". Deasemenea nu lipsesc nici chiar de aceia, cari îl văd ca pe un adevărat „urzitor al creștinismului", sau cel puțin „al doilea întemeietor al acestuia". Extraordinara sa însemnătate este deci bine subliniată.

Constatăm însă cu regret, că gradul în care îl cunoaștem noi pe Pavel și venerațiunea ce i-o dăm, nu merg mână în mână. Nu trebue să tăgăduim nici aceea, că apostolul neamurilor este o carte închisă pentru cea mai mare parte dintre noi.

Dar să nu fie aceasta! Tocmai poporului din marile orașe trebuia să-i fie Pavel favorit. A fost cel mai pronunțat iubitor al orașelor mari, a fost „evanghelistul orașelor". Marile centre de cultură: Damasc, Ierusalimul, Roma, Atena, Corintul, i-au fost cel mai preferat teren de muncă. Toate gândurile și grijile și le-a legat mai ales de nevoile sufletești ale populației urbane. In slujba metropolelor și-a pus doar cele mai vii interese; și acestei slujbe i-a împrumutat toată vlaga.

Teren avea destul pentruca într'o bună zi să pătrundă până în adâncul sufletului poporului din aceste metropole, lăsându-și săpat adânc chipul acolo.

2. Cum ni se prezintă nouă chipul natural al Apostolului Pavel?

Inainte de toate, pentru a nu rămânea decepționați, să nu ne așteptăm la ceva artistic. Nici să nu ne gândim la un chip frumos retușat, la vederea căruia ni s'ar desfăta privirea. Nu aflăm la Pavel nici o mărime supranaturală

şi nici figură eroică sau uriaşă. Când spunem acest lucru, ne sprijinim pe autoportretul şi autodescrierea ce ne-o schiţează el însuşi ici-colo în epistolele sale. El se prezintă în faţa noastră — după propria sa mărturisire — ca un veritabil „chip adamian", chip pământesc (I Cor. 15, 19). A moştenit din belşug toate trăsăturile protopărintelui.

El n'a fost ceeace ispiteşte massa cucerindu-o: o înfăţişare maiestoasă, impunătoare. Figura şi constituţiunea sa fizică a fost slăbuţă, neputincioasă şi despreţuită chiar. Varnava, tovarăşul său de călătorie şi slujbă, a impus din punct de vedere fizic neasemănat mai mult decât dânsul, celor din Licaonia (Fapte 14, 11). Epistolele sale — spuneau protivnicii săi din Corint — sunt cu greutate şi puternice, dar înfăţişarea sa trupească este fără vlagă şi slăbuţă (II Cor. 10, 10). „Chip de lut".

Acest trup mic a fost mai curând bolnav şi suferind decât destoinic şi robust. Gemea sub povara unei continue stări de boală. Işi numeşte trupul „vas de lut" stricăcios (II Cor. 4, 7). Il aseamănă unui cort slab, fără durabilitate, pe care-l poate urni şi cel mai uşor vânt (II Cor. 5, 1). Il aseamănă apoi cu starea Mântuitorului pe cruce; (II Cor. 4, 10); numeşte viaţa sa, moarte de fiecare zi (I Cor. 15, 31). Se plânge cu glas tânguitor, mai ales de „un ghimpe în carne", pe care-l simţeşte uneori ca şi când ar fi lovit cu pumnii de un înger al satanei (II Cor. 12, 7 ss).

Noi nu suntem în stare să arătăm însemnătatea acestor suferinţe din punct de vedere tehnic-medical. Până în ceasul de faţă zace vălul neştiinţei peste acest lucru. Însă atât pare sigur: a trebuit să fi avut o suferinţă grea, cronică şi sfăşietoare, cu accese extrem de dureroase. Mai ştim şi aceea, că rugăciunea sa fierbinte şi stăruitoare, pe care a adresat-o el de repeţiteori către Dumnezeu pentru curăţarea suferinţei sale, a rămas neascultată. Chip de lut!

Ca temperament, Pavel a avut o inimă delicată şi sensibilă din cale afară, care reacţiona foarte vioiu la toate impresiunile. Experienţele dureroase şi triste ale vieţii, s'au îngropat adânc, adânc în sufletul său. El simţia îndoit şi întreit de greu tot ceeace i se îmtâmpla. Psihicul său ajungea la vibrări puternice acolo unde alţii abia începeau să simţească, unde alţii rămâneau reci până în adâncul sufletului

lor. Cu o naivă sinceritate ne vorbeşte el despre multele sale lacrimi zicând: Cine este neputincios şi eu să nu fiu neputincios? (II Cor. 2, 4; Filipeni 3, 18). Cine se sminteşte şi eu să nu mă aprind? (II Cor. 11, 29).

Pavel a întâmpinat lupta totdeauna cu un temperament vijelios, grav, vulcanic şi răsvrătit. El a trebuit să stea vecinic echipat de luptă împotriva afluenţei şi asaltului imboldurilor protivnice lui Dumnezeu. „Căci nu fac binele pe care îl voiesc, ci răul pe care nu-l voiesc, acela îl fac" (Rom. 7, 19 ss.). De aici apoi, îi vin tot mai grele deprimări sufleteşti şi timpuri negre, apăsătoare de suflet. Toate încercările trupului şi toate ispitirile din viaţă le-a turnat cu durere în această tânguire zguduitoare: „Om nenorocit ce sunt! Cine mă va izbăvi de trupul morţii acesteia?" (Rom. 7, 24).

Cum ni se prezintă Pavel din punct de vedere intelectual? Trebuie să ştim că gradul său de cultură generală nu s'a ridicat peste mijlociu. El n'a avut avantajul şi foloasele unei formări desăvârşite şi armonice în şcoalele lumii culturale antice. El aparţine deci extinsei pături culturale mijlocii. In orce caz, el nu se lasă înrolat în republica marilor învăţaţi.

Dar talentul său oratoric? Acesta n'a fost strălucit? Singur se caracterizează numindu-se „lipsit de meşteşugul vorbirii". Mărturiseşte în mod sincer că, ori de câte ori păşea în public, avea mult de luptă cu timiditatea sa de copil, cu intensitatea unei nelinişti adânci şi cu un şir întreg de stări de emoţie. Şi trebuia să le îndure toate acestea, pentruca să-i poată arunca protivnicii mai apoi, ironii gratuite, din acest motiv. (II Cor. 10, 10). Mai recunoaşte şi aceea, că în forma cuvântărilor sale nu se găseşte nimic din ţinuta unei eleganţe, şi nimic din corectitudinea netedă a artei strălucite, proprie clasicilor vechi sau noi, ţinută, cu care se obicinuia pe atunci, în general, să se robească şi să fie fermecaţi ascultătorii. Cuvântările sale sunt simple. (I Cor. 2, 1).

Pentru a cuprinde totul într'una, trebuie să spunem: Personalitatea Sfântului Apostol Pavel ni se prezintă până acuma ca o adevărată „figură a lui Adam"; acesta este „Pavel cel mic" — aşa zicând.

3. Acest portret al lui Pavel își află contrastul desăvârșit în acelaș Pavel. El este stăpânul a doi poli opuși: Pavel cel mic și Pavel cel mare, Pavel cel căzut și Pavel cel ridicat! Pavel îl ridică pe acelaș Pavel. Lângă micime, mărimea uimitoare. Lângă omenescul adevărat, supraomenescul.

Acest om cu trupul bolnăvicios și suferind, este de o putere de rezistență uimitoare. Totdeauna pe drumuri, în lungile sale călătorii de-alungul și de-alatul împărăției romane, făcându-se „tuturor de toate;" urmărit pas cu pas de lipsuri, câte odată surprins și atacat pe neașteptate de loviturile soartei și ale încercărilor de tot felul — nici odată însă înfrânt, nici odată zdrobit, nici odată strivit — stând drept ca un cedru; el, omul slab și suferind.

Omul cu acea inimă delicată și sensibilă, este un adevărat titan al voinței și este de o energie rară. Apucat de un lucru, îl duce la bun sfârșit — se ține cu o pasiune neclintită de el. O hotărîre luată, aceea o duce la îndeplinire peste munți și văi, în ciuda oricăror piedici. Din vocabularul său, lipsește cuvântul „doar" sau „poate". Lozinca sa este: „totul, sau nimic". El, omul ce poartă sabia ascuțită a voinței, este totodată un neînfricat și însuflețit cavaler al faptei; el, omul cu inima delicată și sensibilă.

Omul care constată ceas cu ceas, că a fi om însemnează a fi luptător; luptător împotriva poftelor — a lucrat cu o vitejie neîmpuținată la desăvârșirea sa morală, ridicându-se la acea autoritate care l-a îndreptățit să scrie cutezător: „Fiți următori mie, dupăcum următor al lui Hristos sunt eu" (Filip. 3, 17). „Luptă bună am luptat; de aci încolo îmi stă înainte cununa dreptății" (II Tim. 4, 7).

Pe câmpul de luptă morală a cules lauri. El însuși este doar celce aleargă „la semn" câștigând cununa, el, omul cel cu temperament grav și răsvrătit (I. Cor. 9, 24).

Bărbatul mediocru este rege în imperiul gândirii, este un geniu din punctul de vedere al adâncirii și al valorii cugetării sale. Epistolele sale prin cari și-a ridicat cel mai înalt și nepieritor monument spiritual, dovedesc în mod strălucit acest lucru. Da, epistolele sale cu deslegările lor surprinzătoare, in cele mai mari întrebări omenești; cu orbitoarea lor schinteie spirituală, cu plastica lor putere de

transformare, cu stilul lor lapidar. „Litera ucide, iar Duhul face viu“ — cine ar fi putut creia un asemenea rând, lipsit de orice ajutor, acela ar fi fost vrednic să se numere în galeria oamenilor mari. Epistolele sfântului Apostol Pavel sunt depozitare de aur, în cari te loveşti la tot pasul de bulgări preţioşi. Noi suntem încă şi acum debitorii spirituali ai lui Pavel şi milioane din cei de astăzi cugetă cu cugetul lui şi vorbesc în spiritul lui, chiar dacă o fac aceasta de o mie de ori inconştient şi involuntar. El este un erou spiritual — el, bărbatul de cultură mijlocie.

Omul care se numeşte pe sine „lipsit de meşteşugul vorbirii“, şi care stătea tremurând în faţa ascultătorilor săi, este un orator de cea mai mare putere de convingere, de înfrângere, de cucerire şi stăpânire. A strâns cu vraja vorbei sale sute de mii de contimporani, în mai mare măsură decât şi-ar putea strânge un general armatele sale. Izbânzile oratorice ale unui Cicero şi Demosthenes le-a lăsat cu desăvârşire în umbră. Unde taie odată cu sabia vorbei sale, acolo sfâşie şi pătrunde până în cele mai dinlăuntru. Acolo unde îşi împrăştie sămânţa vorbei sale, încolţesc comunităţi creştine înfloritoare. Până acolo ajunsese puterea cuvântului său, încât ascultătorii săi spuneau că e zeul Hermes; (Fapte 14, 2); altădată credeau că e un înger al Domnului, sau însuşi Mântuitorul credeau că s'a coborât între ei. (Galateni 4, 14). In timpul lui Nero nu a fost altul care să fie tras brazde atât de adânci în sufletul omenirii, ca dânsul. A fost prinţul oratoriei, el cel „lipsit de meşteşugul vorbirii“: El trupul cel mic a fost o stea de prima mărime pe cerul istoriei mondiale. In esenţă spunând: Pavel este pionerul care a deschis calea tânărului creştinism în acea lume bătrână, este Alexandrul spiritual al Bisericei creştine, este Columbul unei lumi nouă. El este tatăl, conducătorul, plăsmuitorul şi pedagogul milioanelor de oameni din toate timpurile şi din toate locurile. Este de o mărime gigantică, el, cel cu trupul aşa de mic.

El ni se prezintă deci ca o împreunare de polarităţi, dupăcum se spune astăzi, un amestec de contraste ciudate... Ici Pavel cu adevărat „chip adamian“, colo tot Pavel tip de erou. Ici Pavel cel mic, — colo Pavel, cel mare.

4. Ne întrebăm acum fără să vrem, care este aici

legătura între aceste antiteze, care este puntea ce duce dela un pol la celălalt, dela Pavel cel mic la Pavel cel mare? Ce a făcut ca germenele protopărintelui din Pavel să se desvolte şi să se preschimbe în „om de calibru" — dupăcum spunem noi astăzi? Evident, desvelirea acestui mister îi revine numai lui, ca fiind autoritatea cea mai în drept şi mai competentă. El trebuie să-şi cunoască „eul" său. Dacă noi l-am întreba ce lămuriri ne dă în această privinţă, sau care-i este propria sa mărturisire — culminează în a lega cele opt slove sfinte: „Dumnezeu". „Căci dintre apostoli eu sunt cel mai mic... Ci prin harul lui Dumnezeu sunt ceeace sunt; şi harul Lui dăruit mie n'a fost zadarnic; ba am muncit mai mult decât ei toţi. Totuşi nu eu, ci harul lui Dumnezeu care este întru mine". (I. Cor. 15, 9—10). „Toate pot să le fac întru celce mă îmbracă cu putere". (Filipeni 4, 13).

Sfântul apostol Pavel a înţeles ca nimeni altul, că formarea unei puteri de viaţă se poate numai având ca centru al gândirii, ideea de Dumnezeu. S'a aruncat cu totul şi desinteresat în braţele Dumnezeului său, aducându-se pe sine fără rezervă jertfă lui Dumnezeu. In mâna lui Dumnezeu el s'a considerat numai o unealtă, păstrând cu El cea mai desăvârşită armonie. Această comuniune şi unire intimă şi permanentă cu Dumnezeu a canalizat în cele dinlăuntru ale sale un râu dumnezeiesc de forţă vitală, făcându-l destoinic la muncă şi rodnic în fapte mari, fapte la cari n'ar fi putut ajunge numai prin puterile sale naturale: „Prin harul lui Dumnezeu sunt ceeace sunt".

Sfântul apostol Pavel este o personalitate ce viază în Dumnezeu şi din Dumnezeu, plină de Dumnezeu şi purtătoare de Dumnezeu. Aici rezidă taina — de o bogăţie nesecată — a existenţei şi a activităţii sale. Prin harul lui Dumnezeu... Aici zace şi simbolismul practic şi transmisibilitatea portretului său asupra vieţii noastre, tipic pentru toate timpurile, chiar şi pentru vremile moderne.

Ceeace am moştenit noi dela protopărinţii noştri, este ca şi la Pavel, micimea, mărginirea şi slăbiciunea. „Noi, sărmani copii ai Evei...". Aceasta este ceeace ne umple pe noi de o melancolie mută, atât timp cât suntem călători pe acest pământ. Aceasta este care ne infiltrează dorul

fierbinte şi ne îndeamnă să riscăm încercarea, chiar dacă nu am reuşi, să sfărâmăm mărginirea şi micimea fiinţei, voinţei şi a lucrării noastre şi să ne ridicăm deasupra noastră înşine spre Cel mare şi Prea Inalt. „Dorinţa după putere", după putere proprie şi stăpânire a lumii şi năzuinţa spre măreţie stă înapoia fiecăruia dintre noi şi nu ne dă odihnă. Această dorinţă după putere este mai mare astăzi, decât oricând altădată. Cântarea de mărire cântată „personalităţilor puternice şi mari", precum „oamenilor de calibru" — răsună astăzi pe toate străzile şi uliţele. Invăţăturile orale şi scrise despre „taina succesului nostru în drumul spre izbândă", despre „taina desăvârşirii şi a biruinţei noastre în lupta vieţii", sau oricum le-am mai zice, se înmulţesc de pe-o zi pe alta.

Foarte bine! Noi înţelegem această mişcare. Insă pe ce cale vede ea putinţa de a ajunge la scopul final? Pe nici o altă cale decât pe care a ajuns Sf. Pavel!

Să tragem dungă peste „eul" din cartea vieţii noastre, scriind în locul lui: „Dumnezeu". Să-i deschidem Domnului larg toate porţile şi toţi porii sufletului nostru. Să lăsăm pe Dumnezeu în casa vieţii noastre, dupăcum ne învaţă sf. Pavel. Să restabilim armonia cu infinitul prin dedicare desăvârşită şi să căutăm legăturile vieţii cu vecinicia, prin credinţă, rugăciune şi har, să vieţuim în Dumnezeu şi cu Dumnezeu ca şi Pavel şi ne vom ridica întocmai ca el peste toate marginile nimicniciei omeneşti; să ne umplem „vasul stricăcios" cu conţinutul veciniciei, şi atunci ni se vor deschide şi nouă izvoarele vieţii celei mai înalte, ca şi lui Pavel. Dumnezeu nu este „un pericol" pentru personalitatea omenească — dupăcum ne spune replica mincinoasă a monismului modern, — ci dimpotrivă, e tocmai pavăza şi chezăşia acesteia. Măreţia lui Dumnezeu şi superioritatea omului, precum şi a sluji lui Dumnezeu şi a sluji cineva sieşi, nu se exclud una pe alta, ci dimpotrivă se caută şi se promovează una pe cealaltă slujind lui Dumnezeu, îţi slujeşti ţie însuţi. Să ne pătrundem deci de dragostea către Dumnezeu ca şi odinioară apostolul Pavel, pentruca să putem zice împreună cu el: „Toate pot să le fac întru Celce mă îmbracă cu putere".

(După A. Worlitscheck: „Paulus und die moderne Seele") Preot N. BELEA

ASPECTUL DUALISMULUI TEHNICĂ-RELIGIE

De IOSIF C. NAGHIU

Omul, ajuns să trăiască „din sudoarea feţei sale“, când după munca zilnică se odihnea pe iarba câmpului sau la umbra pădurii, gândindu-se la faptul că dintre acei pe carii cunoştea mulţi au trecut „au delà des bornes des ces sphères“ şi fiind sigur că şi el va păşi tot pe urma antecesorilor, nu dispera în faţa problemei vieţii şi a morţii inevitabile: el ştia că

„Viaţa-i datorie grea,
Doar proştii se 'ngrozesc de ea!“
(Gh. Coşbuc).

Pe el nu-l speria necunoscutul, căci ştia că deşi nu-l vede, dincolo de aceste realităţi sensibile există ceva, care a făcut cândva această lume şi în care avea încredere. Pe acest „ceva“ îl numea „Zeul Mare“. Alături de acesta a mai zeificat şi pe alţii, dar ştia că aceşti zei sunt mult mai secundari. Cu timpul le-a acordat tot mai multă importanţă şi astfel a lunecat în faza politeismului, în care noţiunea de „Zeu Mare“ a pierdut mult din importanţă. Chiar în această fază, etnologi ca Bros, Schmid etc. văd palide urme de monoteism, întunecate de miturile folklorului politeist.

Nici anticul nu se'nspăimânta de necunoscut. Pentru el lumea era o existenţă raţională, armonică, un cosmos. Lumea pentru el nu era născută prin hazardul combinării câtorva atomi, ci era un rezultat cugetat al Logosului divin, care guvernează şi pe mai departe lumea.[1]

Spre sfârşitul epocei antice, Logosul divin întrupat în om a venit pe pământ şi prin cuvinte simple şi faptă izbăvitoare a dat lumii o etică nouă, a creiat o nouă formă de viaţă în care omul vedea lumea naturală (în limbaj kantian: lumea

[1] N. Balcă, Criza spirituală modernă şi cauzele ei, Sibiu 1934.

fenomenală) condusă de Creator, care fiind spirit, poate avea un raport cu omul, tot pe plan spiritual. In evul mediu, după expresia foarte judicioasă a lui Fritz Heinemann, „omul se considera drept o făptură a unei ființe transcedente, într'o lume mărginită, în fața voinței căreia se pleacă trăind după cuviințele revelate prin Fiul lui Dumnezeu și după tradiția care îl leagă cu aceste cuvinte". Centrul preocupărilor lui era ancorat în metafizic.

In toate timpurile omul căuta însă anumite obiecte prin cari să-și poată face viața mai comodă, anumite instrumente, prin cari să înlocuiască munca brațelor. Plecând dela observația banală, că vaporii de apă la temperatură înaltă ridică ușor capacul și întrebuințând forța acestor vapori a descoperit mașina cu aburi.

Mașina n'a fost în evoluția umană numai un „ajutor" ci — ca s'o antropomorfizăm — a fost marele reformator economic, social și etic al evului modern. Pe plan social a creiat proletariatul, iar în secolul nostru a produs în America și vrea să producă și în Europa, — pe omul-serie și pe specialistul tehnic.

Omul modern, s'a smuls din lumea teocentrică, prin humanism, a proclamat antropocentrismul cosmic. Din dorința de-a ajunge la libertate a proclamat relativitatea dogmei și a înscris în analele culturii umane erudiția criticei biblice. Apoi crezându-se dispensat de influința oricărei autorități exterioare și-a ultravalorificat propria sa persoană. In mod paradoxal, cu tot acest efort n'a ajuns stăpân, precum acel grăunte revoltat din cosmogonia lui Schopenhauer, desprins din „eterna pace" n'a ajuns să fie liber nici dupăce s'a transformat în plantă, animal, om, etc. Omul modern a ajuns sclavul propriei sale invenții — a tehnicei — și prin aceasta a rupt comunitatea cu infinitul.

In laboratorul său, savantul îți spune:

„A, uită-te cum fierbe, cum lucește
Și forme noui cum tremură răslețe
Sub sticla caldă, fără greș închisă
Și trudirea chimică m'ascultă
Materia în voia mea supusă"

(Madách: Tragedia Omului, Tabloul XII).

Iar dacă îi spunem:

„Maestre, eu te-admir, dar nu'nţeleg,
Poţi face tu materii înrudite
Să nu s'atragă, iar cele opuse
Să le sileşti să nu se mai respingă?"
(Idem).

răspunde cu dispreţ:

„Ce fleacuri spui! Intre materii doar
E veşnică această lege"
(Idem).

Nu caută nici de ce e aşa, nici cine e autorul legii. Se mulţumeşte să spună

„E lege-aşa, fiindcă este lege
Experienţa ne arată astfel"
(Idem).

Cu ochiul său probabil ciclopic, prin microscop şi ultramicroscop, nu vede divinitatea şi aceasta îl face să-i nege existenţa. In lume nu găseşte decât materia pe care o iubeşte cu toată ardoarea sufletului său şi căreia i se'nchină şi pentru care trăeşte. Negăsind Divinitate în lume, nu găseşte nici suflet în om, oricât ar lua craniul şi în liniştea nopţii târzii, l-ar diseca cu instrumente perfecţionate la lumina opaiţelor vremii şi oricât ar privi, la microscop, bucăţi din cadavrul uman.

II

Dacă nu găseşte pe Dumnezeu, îşi creiază o altă Divinitate, tehnică. După tehnică, în care îşi proectează orice ideal şi pentru care există, îşi modifică cu o rară uitare de sine propria persoană şi ştergând din lexicoane cuvântul imposibil, aşteaptă minunea tehnicei moderne. Departe de cosmos (în sensul clasic al cuvântului), modernul se complace într'un acosmism tehnicocentrist. După Berdiaeff[1] „problema tehnicei a devenit aceia a destinului omului şi a destinului culturii". Dar în această afirmaţie, ce înţelege Berdiaeff prin tehnică? Nu numai tehnică economică, industrială, etc. ci şi „tehnica gândirii şi a versificaţiei şi aceea a dan-

[1] Berdiaeff: L'homme et la machine. Paris, 1933, p. 7.

sului şi dreptului şi chiar aceia a vieţii spirituale şi a desvoltării mistice". Intrebuinţează cuvântul tehnică în sensul de fabricare, de creare, de artă.

In acest sens, tehnica se apropie dintr'un anume punct de vedere de artă. Ambele creiază noui forme de realităţi. Deosebirea e că Faust, Hamlet sau Simfonia IX nu există în natură — real — cum ar exista un produs al tehnicei, ca de ex. gramofonul, care, antropomorfizat, într'o parodie afirmă:

„Sunt ultima metamorfoză
A unui suflet care de mii de ani
Caută să supună materia
Din care veşnic îşi făureşte o statue".

(Topârceanu-Parodii).

Intre tehnică şi artă se pot face şi transacţiuni. La întrebarea: „Cinematograful e tehnică sau artă? — cel mai logic răspuns ar fi următorul: „Nu e nici numai tehnică, nici numai artă, ci e o „transacţie" a lor".

Dacă problema tehnicei e azi aşa de capitală şi logic şi utilitar necesară, nu înseamnă că în veacul nostru apare mai întâi pe scena lumii spre a se nota în marea carte a trecutului omenirii care se chiamă istorie.

Ea e doar o fază a marei probleme, căreia în istoria spiritului uman i se zice spirit şi materie sau suflet şi ceeace nu e suflet, sau materie şi ceeace nu e materie. Distincţia o face Platon şi dela el şi până azi o face orice filosof şi o va face şi în viitor. Soluţia cea mai logică e desigur dualismul, care admite şi spiritul şi materia. Dacă am voi să reprezentăm grafic diversele soluţii cari s'au dat problemei raportului dintre spirit şi materie, ne-am putea servi de o linie orizontală pe care s'o numim în mod convenţional dualism. Deasupra am scrie monism spiritual (panteism), iar dedesubt monism material (materialismul lui Empedocle, Thales etc.).

Admiterea dualităţii are ca efect recunoaşterea omului şi a Divinităţii, deci şi a spiritului şi a materiei, iar o transacţie a acestor două elemente, formează viaţa. In ce priveşte evoluţia vieţii din punctul de vedere al evoluţiei tehnice, putem deosebi, după Berdiaeff,[1] trei epoci:

[1] Ibid. p. 13.

1) epoca naturală şi organică, 2) epoca culturii propriu zise şi 3) epoca tehnico-mecanică. Cum ne place să afirmăm că trăim într'o epocă culturală, afirmaţia lui Berdiaeff ne surprinde la început, dar cu toate acestea are dreptate. Chiar nefiind spenglerian şi fără prea mult simţ critic, se poate observa o decadenţă a culturii. In epoca culturii omul trăia în natură şi era legat de pământ printr'o mistică telurică. Mistica telurică există într'o formă oarecare şi în creştinism. Din pământ a fost creiat omul şi a ajuns o individualitate psiho-fizică numai când i s'a suflat duh în lutul ce avea să devină trup.[1] „Cultura în epoca adevăratei sale desvoltări conserva un gust pentru natură. Iubea grădinile şi animalele, florile, parcurile umbroase şi gândăceii, râurile şi lacurile, câinii şi caii, păsările, toate se legau de ea. Omul cult fiind încântat de natură, privea cerul, stelele, norii cari acoperiau spaţiul. Contemplarea frumuseţilor naturii e prin excelenţă un produs al culturii. Ne place să considerăm cultura ca o viaţă generică din punct de vedere organic, identificându-o cu organismele vii; prosperitatea lor apărea asemănătoare unui proces vegetal-animal. Cultura era plină de simboale, imaginile cereşti îi apăreau sub formă terestră, în acelea se reflectau semnele unei alte lumi".

Pe scena istoriei universale a apărut tehnica, la început modestă, un fel de auxiliar al omului; mai târziu însă a ajuns un fel de fantomă a lui. Tehnica elimină simbolul. Ea e realistă. Sărăceşte sfera noţiunii de real, întrucât e identică cu sfera noţiunii de sensibil. E real numai ceeace se poate percepe cu ajutorul simţurilor. Sărăceşte şi sfera noţiunii de existenţă, pe care o identifică cu realul definit mai sus. (Menţionăm că în întreaga precizare de epoci şi de perioade, suntem aistorici).

Dar ce înseamnează în evoluţie, în heraclitiana devenire, tehnica? Vom răspunde tot printr'un citat din filosoful şi teologul Berdiaeff:[2] „Dominaţia tehnicei marchează mai întâi trecerea dela viaţa organică la viaţa organizată".

Inainte de-a discuta această teză, să precizăm termenii: ce înţelege Berdiaeff prin organism şi ce înţelege el prin

[1] Berdiaeff, o. c., p. 14.
[2] Ibid. p. 17.

organizaţie ? — „Organismul se naşte din viaţa cosmică şi la rându-i dă naştere; cine spune naştere, spune organism. Organizaţia nu se naşte şi nu naşte la rândul său, ea rezultă dintr'o activitate a omului".[1]

Organismul ca realitate biologică diferă de lumea mecanică. Işi are specificitatea sa, creşte, se înmulţeşte şi are un anume fel de a reacţiona. Organizarea (prin care Berdiaeff înţelege ceeace în limbajul comun se numeşte mecanic, făcut de mâna omului) e făcută de om şi are o anume energie, dar n'are proprietăţile biologicului. In lumea biologică există o ordine probabil mai precisă sau cel puţin tot aşa de precisă, ca şi în lumea mecanică; şi ea nu e stabilită de om. Existenţa ordinei în univers există deja în cugetarea greacă. O găsim în teodicea aristotelică, pe care Berdiaeff o numeşte „teologie obiectivă".

Tehnica, prin atomistică şi prin teoria relativităţii, proclamă în mod solemn inexistenţa acestei ordine în univers. Mecanicismul acesta vrea să domine şi biologia şi mai ales sociologia.

In curgerea heraclitiană a cosmosului şi a biologicului, a bergsonianului elan vital, tehnica e colonada eruptivă, ce răsare în albia unui râu, e încercarea de afirmare a omului în această lume mare, e încercarea de legiferare a naturii şi de esteticizare a ei. Dacă lumea existentă e întunerecul mitologic al Eladei, tehnica e Prometeul care fură „focul" lui Joe. Prin „focul" acesta vrea să lumineze existenţa iraţională şi s'o transforme în existenţă raţională. In acelaş timp, tehnica pe care a creiat-o omul tinde să-l supună. In asiduele cercetări găseşte tot atâtea instrumente distrugătoare câte folositoare şi poate că întrece numărul primelor, dovadă seria nesfârşită de omucideri prin explosibile, etc. Deşi trupul ar voi par'că să se supună acestor legi mecanice stabilite tot de om,

„Sufletul omului
Seamănă apei:
Din cer coboară,
La cer se suie
Şi iarăşi silit e

[1] Berdiaeff, o. c. p. 14.

Spre glie să cadă
Veşnic schimbând"

(Goethe—Cântecul duhurilor de peste ape,
traducere de *Ion Pilat).*

In fazele primitive, omul a trăit sub dependenţa naturii. In dosul fenomenelor naturii vedea ceva, căreia i se'nchina. Mai târziu a ajuns antropocentrist, crezând că făptura nouă e fiinţa centrală a lumei, că dacă ar dispare el, întreaga fizionomie a planetei s'ar schimba, pe când dispariţia oricărei alte specii animale sau vegetale ar fi doar un necrolog în marile catastihuri ale savanţilor, despre cari se poate spune în adevăr, că

„Universul cel himeric
E în degetul lui mic"

(Eminescu)

dar a ajuns sclavul descoperirilor sale.

In univers nu mai sunt duhuri rele, dar sunt milioane de microbi mai mult sau mai puţin patogeni. Nici în om nu mai sunt duhuri rele, dar pe prima pagină a enciclopediilor urmaşilor anticului Asclepios al lui Apollon, se scrie cu caractere mari: „Orice om e bolnav prin definiţie, cel mult nu-şi cunoaşte boala".

In dosul lucrurilor cari se credeau simple, iarăşi vede ceva complex. Precum metafizicianul rămânea fără soluţii în faţa unor probleme-fantome, tot aşa şi omul de ştiinţă al zilelor noastre poate spune cu Faust: „Am studiat[1] din fir în păr, cu multă râvnă filosofia, dreptul, medicina şi vai şi teologia. Şi acum iată-mă biet nebun. Tot aşa de înţelept ca mai înainte" sau să repete exclamaţia din templul Minervei teologice — igmoramus et ignorabimus. — De ce ajunge la astfel de rezultate funeste? Fiindcă pleacă dela eroare fundamentală că prin metode tehnice poate cunoaşte întreaga existenţă.

Plecat cu astfel de idei să urce culmea înaltă a schematismului dinamic al lui Bergson, pentru a ajunge la pisc, vede că până acolo e „cale aşa de lungă".

Disperat părăseşte întreaga ideologie veche; astfel se

[1] Traducerea lui Iosif Nădejde p. 21—22.

explică multe din convertirile moderne. Convertiţii ajung la un punct de mângăere, dupăce-şi spun:

„Tu care din cer mi-eşti dat
Mângâi jalea fiecărui,
Pe 'ndoit împovărat
Indoit cu milă-l dărui.
Vai, sunt obosit de trântă,
Ce rost au plăceri şi chin?
Pace sfântă
Vino'n pieptul meu, o vin!"

(Goethe, Cântecul drumeţului noaptea, traducere de Emanoil Bucuţă)

III

In evoluţia spiritului uman, tehnica înseamnă ruperea de spiritualitate, de fluviul care curge spre absolutul transcedent.

Pentru muncitor, ca şi pentru chimist sau tehnician, materia, pe care zilnic încearcă s'o transforme, e alfa şi omega. Alături de materialism, ea produce şi curentul relativismului. In satul liniştit, domnesc cu ani aceleaşi forme şi aceeaş ordine monotonă. La oraşe e continuă transformare. In faţa ei omul simplu, venit din sătucul patriarhal pierde în marile metropole, noţiunea de preciziune şi o înlocuieşte prin aceia de relativitate.

Toţi sociologii menţionează faptul că tehnica contribue la propagarea materialismului, deşi cugetând logic, n'ar trebui să existe acest antagonism. Tehnica nu e numai materie, ci spirit în materie. A apărut atunci când spiritul tehnic şi imaginaţia tehnică a omului a fost lansată asupra materiei şi a ridicat colonada tehnicei, ca un protest împotriva naturii sălbatice şi ca un trofeu victorios, care semnalează victoriile parţiale ale omului.

Victoriile parţiale l-au făcut pe om să creadă că a învins natura şi să creadă că poate tăia orice laţ metafizic. Dispare şi vechiul mister teluric, fiindcă omul modern se lasă convins de ideia că omul există pe toate planetele, nu se simte deloc ancorat în metafizic, totul îi trebue pentru munca sa. Işi creiază un alt cosmos, al cărui centru se crede.

IV

Tehnica influenţează şi asupra sufletului: mai ales negativ. Mai întâi dispar formele religioase tradiţionale. Cere un creştinism interior, pe care orice nulitate în materie teologică încearcă să-l modifice după presumţiile proprii, sau scoase din vreun obscur pseudosavant, popularizator sau comentator al vreunui savant, după Papini un „păduchios al ştiinţei". Pe frontispiciul tehnicei moderne Biserica ar putea scrie cu caractere mari epitaful:

„Omule! Nu încerca să-ţi mecanizezi sufletul: supune spiritului tău maşina inventată de tine. Dacă simţi că o necesitate sufletească îţi cere să atârni de ceva, atârnă de Absolut".

Cel rămas spectator „ca la teatru" în faţa transformărilor spirituale ale veacului nostru (pe care desigur l-am putea numi „al prefacerilor sociale") poate repeta un vers al lui Goethe, tradus de Neniţescu şi I. Pilat, în care Grecii să reprezinte pe tehnicieni, iar Eufratul pe creştini:

„Grecii strângă dorul lor
Plastic în tipare,
Din copilul mâinilor
Crească-şi desfătare,
Nouă însă ne e drag
Să vrem Eufratul
Şi'n al apelor şirag
Drum de-alung şi-alatul".

IOSIF C. NAGHIU

III. SCHIMBAREA CUGETĂRII LUI SOLOVIEFF

De Prof. Dr. NICOLAE TERCHILĂ

A. „TREI DIALOGURI"

Acesta este titlul unei lucrări mai mari din anii ultimi ai vieţii filosofului (1899—1900). Precum susţine şi Masaryk [1] — este surprinzătoare în această lucrare schimbarea părerilor de filosofie a istoriei, ale lui Solovieff. Cugetătorul nostru îşi desvoltă aici ideile sale în formă de conversaţie între mai multe persoane discutând despre problema răului şi despre sensul istoriei, — precum el însuş mărturiseşte [2] din trei puncte de vedere: în primul dialog, din punct de vedere general religios, susţinut de General şi aparţinând trecutului; în al doilea din punct de vedere al evoluţiei culturale, susţinut de Politician şi aparţinând prezentului; in al treilea din punct de vedere exclusiv religios, aparţinând viitorului şi reprezentat de însuş Solovieff (dl Z). In cel din urmă dialog se prezintă forma ultimă şi cea mai condamnabilă a răului şi căderea lui, în istorioara despre „Antihrist".

Tot în cele „Trei dialoguri" mai putem observa, cum evită Solovieff greşala, în care a căzut Dostoiewsky. Această greşală — precum ne arată dl prof. N. Crainic în cursul său magistral despre „Dostoiewsky şi creştinismul rusesc" — a fost adorarea extremistă a poporului ca izvor nesecat de energie vitală şi bunătate. Dostoiewsky clădeşte idealul mesianismului religios rusesc pe această idee a bunătăţii primordiale a poporului. Această idee o expune Dostoiewsky prin cuvintele lui Satov în romanul „Posedaţii". Satov afirmă că poporul este trupul lui Dumnezeu.

Numai prin această credinţă devine un popor mare. Adevărul este unul, şi purtătorul Dumnezeului acestui adevăr este un popor, cel rusesc. Astfel în concepţia lui Dostoiewsky, expusă prin cuvintele lui Satov, Dumnezeu este o emanaţiune subiectivă din sufletul poporului contingent şi lipsit de transcendent şi dacă am admite-o, am

[1] Th. G. Masaryk: o. c. vol. II, pg. 272.
[2] Vlad. Solovieff: o. c. vol. I, II, pg. 115.

accepta împreună cu Feuerbach, că Dumnezeu este o invenţie omenească, creată după chipul şi asemănarea omului. Tot aşa am greşi, dacă am admite cu Satov proprietatea exclusivistă a poporului rusesc, asupra lui Dumnezeu, o idee iudaică îmbrăcată în haină pseudo-creştină.

Solovieff scapă din ghiarele acestei demofilii excesive, lapădă credinţa că poporul rus este singur teofor. El înţelege, că dacă e vorba să căutăm izvorul adevărat, în care se oglindeşte Dumnezeu şi izvorul adevărului însuşi, fără îndoială nu ne putem adresa nici poporului rus, nici unui alt popor din lume, fie acesta cât de curat. Izvorul unic şi adevărat în care se oglindeşte adevărul lui Dumnezeu este pentru noi creştinii numai biserica, fiindcă numai ea singură ne-a păstrat dogma străveche prin învăţătura şi tradiţia ei.

Oricât de demofili am fi, nu putem căuta pe Dumnezeu, adevărul absolut, în popor. Altceva putem căuta în popor, şi anume mediul prielnic desvoltării germenului de religiositate, fundamentul unei vieţi religioase nealterate. Putem căuta în popor aderenţe fireşti către idealul creştin, un ţesut al binelui şi moralei creştineşti, anumite trăsături caracteristice, cari tind către desăvârşirea creştinească prin faptul, că viaţa poporului s'a păstrat la adăpost de miasmele diabolicei învăţături a secolului. Putem deci găsî în popor posibilitatea psihologică, pe care se poate clădi o viaţă creştină ideală.

In demofilia lui Dostoiewsky găsim exagerata adorare a poporului, crezându-l singurul purtător al adevărului absolut. De aici ajunge el la concluzia şi mai greşită, că poporul rus este singurul popor ales prin care se poate mântui lumea, fiind singurul purtător şi păstrător de Dumnezeu. Dostoiewsky greşeşte, pentrucă rămânând în limitele revelaţiei creştineşti înfăţişată nouă de Sfânta Scriptură, a fost un singur popor, cel biblic, al Iudeilor, ales de Dumnezeu pentru a păstra continuitatea monoteistă, a pregăti calea lui Messia cel făgăduit în Vechiul Testament şi dorit cu atâta înfrigurare de sufletele pustiite de arşiţa păcatului. Din moment ce Messia a venit, nu a fost şi nici nu mai poate fi un popor preferat înaintea lui Dumnezeu. Nicăiri nu există în Sf. Scriptură sau în Sf. Tradiţie, sau în istorie vre-o aluzie la poporul rusesc, fie el cât de imens şi puternic, cumcă prin el s'ar realiza minunea cea mare a înfrăţirii tuturor oamenilor în comunitatea iubirii lui Hristos.

Deaceea are dreptate Solovieff când susţine în cele „Trei dialogari" că poporul rus nu poate fi un popor ales. Popoare alese

sunt — după Mântuitorul — toate popoarele cari au primit şi vor primi creştinismul. Poporul ales se va realiza atunci, când — potrivit profeţiilor — va fi o singură turmă şi un singur păstor. Din acest motiv în „Cele trei dialoguri" este abandonată ideea îndrăzneaţă, că Rusia singură va înfăptui sinteza cea mai mare a unui creştinism universal. Această sinteză se realizează, zice Prinţul în cele „Trei dialoguri", nu prin un popor oarecare, ci prin toate popoarele în Hristos, care se coboară din ceriu pe pământ.[1]

Dar Solovieff nu abandonează numai ideea mesianismului rusesc, ci îşi schimbă şi părerea lui atât de favorabilă până acum despre catolicism. Se evidenţiază acest fapt din cele câteva locuri în istoria despre „Antihrist", unde vorbeşte despre papa. Aşa de exemplu la pag. 272 spune, că papa alungat din Roma este primit la Petrograd, dar i s'a interzis orice propagandă şi i s'a pretins să-şi mai spiritualizeze caracterul colegiilor şi oficiilor sale. La pag. 275 descrie pe papa ca pe un orator, care răpeşte pe ascultător, dar nu-l convinge. La pag. 271 descrie pe Magul Apoloniu, episcop catolic „in partibus infidelium", o figură legendară, care prin farmecele sale aduce foc din ceriu şi prin semne şi minuni stoarce admiraţia poporului. Acest episcop catolic se linguşeşte pe lângă împăratul usurpător şi intră în graţia lui Antihrist.

Indeosebi interesantă este transformarea radicală a filosofiei optimiste a lui Solovieff într'un pesimism covârşitor. Visul său despre „împreunarea tuturor" se spulberă, precum vedem în cele „Trei dialoguri". Aprecierea raţiunii scade acum prefăcându-se în dispreţul manifestat faţă de „Prinţ", care reprezintă pe Tolstoi. In conversaţiile purtate cu „Prinţul" se trădează atacurile lui Solovieff împotriva propriei sale concepţii de până acum, adecă a raţionalismului religios al lui Tolstoi, care — cum zice şi Solovieff — reduce creştinismul la un adevăr raţional descoperit în istoria cosmosului şi a umanităţii prin procesul evoluţiei naturale şi sociale. Solovieff combate şi morala lui Tolstoi, a cărui concepţie despre rău seamănă foarte mult cu a sa, cea de mai înainte. Ştim, că Solovieff „optimistul" consideră răul şi ura drept un fenomen trecător faţă de binele triumfător. La fel cugetase Tolstoi, cerând ca omul să nu se opună răului, fiind acesta lipsit de existenţă reală. După aceste constatări suntem nevoiţi să aprobăm, cu privire la acest fenomen paradoxal în cugetarea lui Solovieff — părerea lui Masaryk[2] care susţine,

[1] Vlad Solovieff: o. c. vol. I, pg. XIII.
[2] Th. G. Masaryk: Vol. II, pg. 272.

că atacul înverşunat a lui Solovieff împotriva lui Tolstoi este îndreptat împotriva propriului său interior revoltat. Ni se destăinue aici desbinarea internă trăită de Solovieff şi manifestată în „Antihrist". El este nevoit să aprobe pe Kant şi sub presiunea lui Kant ia fiinţă „Etica" pe care o revede cu multă atenţie în ediţia a II-a apărută în anul în care a scris pe „Antihrist". Intreaga sa concepţie şi-o bazează aici pe morală, aşa cum face Kant. Pe dealtăparte Solovieff nu se poate despărţi de învăţătura bisericii sale. El nu poate rupe cu biserica şi cu tradiţia ei aşa de uşor, cum a făcut Tolstoi, pentrucă Solovieff nu se poate lipsi de elementul mistic în religie. Credinţa lui Solovieff are nevoie de minune; credinţa în învierea lui Isus este pentru Solovieff cea mai importantă învăţătură,[1] pentrucă el are frică de moarte, în care vede biruinţa nonsensului asupra sensului, biruinţa haosului asupra cosmosului, biruinţa răului asupra binelui.

Problema răului şi rezolvirea ei primeşte o importanţă covârşitoare în cele „Trei dialoguri". Această rezolvire nu ne spune numai dacă învăţătura lui Tolstoi este dreaptă sau nedreaptă, ci răstoarnă cu desăvârşire întreaga concepţie anterioară a lui Solovieff.

„Este răul numai o greşeală firească, o imperfecţiune, care, deodată cu desvoltarea binelui o să dispară dela sine, sau este el o forţă reală, care prin năluciri şi amăgiri stăpâneşte lumea noastră, aşa că acela, care vrea să-şi asigure biruinţa, trebue să-şi caute punctul său de razim într'o altă ordine de existenţă".[2] Aceste cuvinte cari stau în fruntea predosloviei celor „Trei dialoguri", trădează numai decât marea prefacere petrecută în sufletul lui Solovieff, care acum pune problema răului ca a unei realităţi faptice. Ori noi am văzut, că până acum răul este considerat de Solovieff ca un factor promovător în evoluţia cosmică. Menirea lui era să provoace binele prin negaţie şi să-l întărească prin opoziţie. Această concepţie este reprezentată însă în „Dialoguri" de către Prinţ, partenerul lui Solovieff în discuţii.

Solovieff se ridică aici cu înverşunare împotriva raţionalismului propoveduit de Tolstoi, care învaţă o „Evanghelie fără Hristos", „o Evanghelie, adecă o veste bună despre har, fără har, fără înviere, şi se revoltă, că oameni cari afirmă că ideia creştină este învechită, iar apariţia lui Hristos ar fi un mit inventat de Pavel, astfel de oameni îndrăznesc a se numi creştini adevăraţi. Scopul polemicii din

[1] Vlad Solovieff: O. c. Vol. I. II, pg. 45.
[2] Ibid. pg. 109.

cele „Trei dialoguri" este deci desvălirea acestei minciuni neiertate a raționaliștilor.[1]

Cu atât mai mult ne miră această ieșire vehementă a lui Solovieff împotriva raționalismului, cu cât noi știm că punctul de plecare al filosofiei lui Solovieff a fost rațiunea umană, în fața căreia avea să se justifice adevărul creștin. Invățătura lui Hristos trebuia să îmbrace haină croită de rațiunea umană. Cu uneltele rațiunii a făurit Solovieff un sistem de cugetare despre lume și viață, în care sălășluiește singur Logos, prin care lumea și viața primește un rost.

Și tocmai deasupra îndoielii în biruința Logosului, identificat cu binele, avea să se dărâme sistemul de cugetare rațională alui Solovieff. El însuși îi contestă adeveritatea, firește indirect, răfuindu-se cu un raționalist mult mai consecvent decât el, care era Tolstoi. Raționalismul acesta care explică lumea cu toate ale sale prin prisma idealismului platonic, era nevoit să nege existența permanentă a răului în interesul desăvârșirii acestei lumi, până la realizarea împărăției lui Dumnezeu pe pământ.

Această idee a desăvârșirii, a progresului neîntrerupt o susține în „Dialoguri" „Politicianul". După părerea acestuia progresul se realizează și se menține prin cultură, pe care o definește el ca „tezaurul cugetării și al geniului creat de spiritele alese ale popoarelor alese". „Cultura adevărată pretinde încetarea tuturor răfuelilor între indivizi și națiuni". „Rostul istoric zace în aceea, că omenirea naturală, primitivă selecționează elementele cele mai bune, cele mai desvoltate, care formează lumea cultă din Europa. Aceste elemente se răspândesc și îmbrățișează în această mișcare istorică toate popoarele înapoiate, închegându-le într'un întreg pașnic și solidar pentru realizarea scopului final: „pacea internațională, eternă".[2]

Ideologia progresistă a „Politicianului" în cele „Trei dialoguri" o desvoltă mai departe „Prințul" care este Leo Tolstoi (pg. 212). Duhul păcii este și după părerea lui, condiția esențială pentru realizarea împărăției lui Dumnezeu. Insăși esența Evangheliei — zice „Prințul" — este a nu se opune răului cu forța. „Răul va fi nevoit să dispară, dacă nu-i opunem rezistență, pentrucă el se menține numai prin opunerea noastră și prin măsurile luate de noi împotriva lui, dar el însuș n'are putere reală".[3]

---

[1] Ibid. pg. 111.

[2] Ibid. pg. 207 și 226.

[3] Ibid. pg. 238 ss.

Aşadar după părerea lui Tolstoi răul nu există în sine, n'are existenţă reală. Această învăţătură greşită o combate Solovieff într'un mod foarte iscusit în partea primă din dialogul al treilea. Prin cuvântul „Generalului" şi al dlui „Z" aduce el aici o mulţime de exemple zdrobitoare pentru ideologia lui Tolstoi, exemple luate din viaţa de toate zilele, sau concepute în mod potrivit acesteia cum este poezioara lui Alexe Tolstoi.[1] Aceasta ne vorbeşte despre un om a cărei blândeţe nu cunoaştea margini, care ierta orice jignire şi răspundea cu binefacere la orice rău cauzat de duşman. Dar bunătatea lui nesfârşită n'a muiat inima răufăcătorului, ci dimpotrivă îl îndârjeşte, aşa că acesta ucide mişeleşte pe binefăcătorul său.

Astfel dovedeşte Solovieff — împotriva lui Tolstoi — că crescând binele, răul nu scade nici nu dispare, ci dimpotrivă creşte şi el, pentrucă — zice filosoful nostru — „umezeala ploii înviorătoare promovează sporirea forţelor binefăcătoare în plantele medicinale, dar şi otrava în cele otrăvitoare. Astfel promovează fapta bună în oamenii buni binele, iar în oamenii răi răul.[2] Şi dacă raţionalismul lui Tolstoi n'a putut desnoda problema răului, cu atât mai puţin va putea lămuri taina cea mare a morţii. Ce rost mai are cultura şi progresul — întreabă Solovieff — dacă moartea nimiceşte totul? Dacă eu şi tot ce-mi este scump va trebui să dispară pentru totdeauna, îmi este indiferentă pacea, sau răsboiul popoarelor, cultura sau incultura lor".[3] Faţă de concepţia nomistă a lui Tolstoi, care neagă existenţa transcedentă a lui Dumnezeu şi divinitatea lui Isus, Solovieff afirmă deci, că prin moartea nebiruită în realitatea empirică, progresul optimist devine un nonsens. Fără rost este şi iubirea faţă de o umanitate inexistentă a viitorului, dacă fiecare om trebue să moară. Stăpânirea morţii afirmă puterea răului şi neagă puterea binelui. Şi de fapt, precum vedem răul este mai tare decât binele, iar dacă numai cele văzute le considerăm reale, trebue să mărturisim, că lumea s'a născut din principiul răului".

Pornind din această ipoteză raţională Solovieff pune următoarea grea întrebare „Prinţului" raţionalist: „Oamenii, cari cred numai cele văzute şi prin urmare sunt nevoiţi să admită preponderarea răului, cum vor putea afirma că răul nu există şi deci nu trebue combătut?[4] Astfel răul devine inevitabil chiar şi pentru raţionaliştii, când vreau să vadă numai binele în lume. „Răul există în realitate — zice Solovieff — şi se manifestă în opunere positivă,

---

[1] Ibid. pg. 221 ss. [2] Ibid. pg. 225.

[3] Ibid. pg. 227. [4] Ibid. pg. 241.

nu numai în lipsa binelui. Răul suprem este moartea, de care nu poate scăpa nimeni nici printr'un eufemism moral. Din ghiarele morţii şi a disperării există o singură salvare învierea cea adevărată.[1]

Cine nu poate crede în înviere, adică în Hristos, Fiul lui Dumnezeu, care s'a făcut om, s'a răstignit şi a înviat, acela nu poate scăpa de pesimismul extrem al morţii şi al putreziciunii. In credinţa învierii află omul singurul sprijin împotriva răului, prin această credinţă primeşte viaţa un rost biruind, călcând moartea. Impărăţia lui Dumnezeu nu este desăvârşirea umanităţii, cum crede Tolstoi şi mai întâi credea şi Solovieff. Impărăţia lui Dumnezeu vine numai prin puterea învierii lui Isus Hristos. „Fără credinţa în învierea într'adevăr întâmplată a lui Isus Hristos şi fără aşteptarea învierii viitoare a tuturor, se poate vorbi numai în cuvinte frumoase despre o oarecare împărăţie a lui Dumnezeu, de fapt însă există numai o împărăţie a morţii".[2]

Dacă „Prinţul" susţine cu tărie că Impărăţia lui Dumnezeu este o astfel de stare a oamenilor, în care aceştia lucrează din îndemnul conştiinţei pure şi în felul acesta îndeplinesc voia lui Dumnezeu, care le prescrie numai binele adevărat; iar moartea o ignorează zicând că moartea nu zace în voinţa noastră şi deaceea nu poate să aibă nici o importanţă morală pentru noi,[3] Solovieff ne dovedeşte cu prisosinţă că nu binele, ca adevăr general, ca „idee" imanentă procesului cosmic ne va putea izbăvi de păcat şi de moarte, ci numai El, Bunul.

Această putere izbăvitoare nu o are nici conştiinţa, care, cu toată importanţa sa ca voce de avertizare şi dojană, nu dă nici o îndrumare pozitivă şi practică pentru activitatea noastră şi-i lipseşte puterea necesară pentru îndeplinirea binelui. Numai El ne poate mântui prin puterea învierii Sale şi prin „Inspiraţia Binelui" adică prin o influenţă directă şi pozitivă a principiului binelui asupra noastră şi în noi.[4]

In locul acestei influenţe vii, supranaturale, minunate şi transcedentale a Celui înviat, aflăm la „Prinţ" — precum rezultă din paginile următoare — o lege generală înrădăcinată în lumea aceasta şi creată numai pentru ea. Indeplinirea acestei legi epuizează noţiunea binelui. Iar acela, care a dat această lege, a murit şi n'a mai înviat — după părerea lui — nu mai are existenţă per-

[1] Ibid. pg. 242 ss. [2] Ibid. pg. 243.
[3] Ibid. pg. 244 ss. [4] Ibid. pg. 246 ss.

sonală pentru noi. In dorinţa de a-şi armoniza învăţătura sa cu Evanghelia, o răstălmăceşte în favorul său. Aşa face de exemplu cu pilda despre lucrătorii viei, eliminând din ea partea esenţială, privitoare la fiul şi moştenitorul viei, în care trăieşte adevărata linie a unui raport divin-uman.[1] In asemenea speculaţiuni mişeleşti descopere Solovieff unealta celor mai periculoşi duşmani ai creştinismului. Aceştia sunt usurpatorii lui Dumnezeu, Antihrişti, cari se dau pe sine ca adevăraţi creştini, fără ca să aibă duhul lui Hristos, sunt streini de El sau chiar duşmanii Lui. De aceşti „lupi îmbrăcaţi în piei de oi" se teme cu drept cuvânt Solovieff şi declară că, cu deosebită bucurie priveşte în faţă pe un duşman vădit al creştinismului. „Aproape în fiecare sunt gata — zice el — a vedea un viitor apostol Pavel, câtă vreme în aşa numiţii „zeloşi" ai creştinismului mai curând se ascunde Iuda trădătorul".[2]

B. APOCALIPSA LUI SOLOVIEFF

In cadrele celor „Trei dialoguri" este întreţesută cu măestrie genială concepţia apocaliptică a lui Solovieff ca „o scurtă istorisire despre Antihrist".[3] In această povestire profetică se reoglindeşte credinţa cea nouă a lui Solovieff, la care ajunge spre sfârşitul vieţii sale, dupăce prin experienţa proprie se convinge că raţiunea omenească singură este incapabilă să rezolve problemele existenţei. In mod foarte intuitiv combate şi condamnă marele filosof zadarnica sa încercare de a ajunge la o sinteză ideală pe calea speculaţiunii gnostice şi o timbrează drept o intreprindere de caracter luciferic. Omul care — orgolios şi deşert — îşi reclamă pe seama sa atotştiinţa, acela pretinde şi atotputernicia, devenind astfel Antihrist şi usurpător al lui Dumnezeu.

Spre sfârşitul vieţii sale Solovieff părăseşte speculaţia şi nu mai susţine că omul poate ajunge stăpân deplin al adevărului absolut prin cugetare filosofică. El semnalează acum primejdia lui Antihrist, pe care-l prezintă drept înţelepciunea omenească ce vrea să fie singură izbăvitoare a omului, ducându-l însă spre pierzarea inevitabilă. Spre acest dezastru fatal aleargă întreaga civilizaţie a Europei. Omenirea a îmbătrânit, civilizaţia europeană prin positivism, materialism şi socialism a devenit un haos formidabil şi din acest motiv Europa cu toată cultura şi progresul ei va fi înghiţită de China. Europa piere din cauza „pericolului galben" intern şi extern.[4]

---

[1] Ibid. pg. 248 ss. [2] Ibid. pg. 251. [3] Ibid. pg. 254 - 292.
[4] Th. G. Masaryk: O. c. pg. 268.

Procesul istoric — în viziunea apocaliptică a lui Solovieff — nu se termină cu desăvârşirea lumii şi cu împreunarea tuturor, prevăzute cu mult optimism în speculaţiunile sale evoluţioniste anterioare, ci prin sfârşitul tragic a tot ce este pământesc şi muritor. Lumea cea nouă este cea înviată din morţi, este „noul cer şi noul pământ" transfigurat prin puterea învierii, care este biruinţa definitivă a vieţii asupra morţii.

Voi încerca să reeau în mod sumar conţinutul istorioarei despre „Antihrist", care prezintă o importanţă deosebită mai ales din punct de vedere filosofic, arătându-ne schimbarea atât de interesantă a cugetării lui Solovieff.

In veacul al XX-lea după Hristos s'a realizat în Europa sfâşiată de certuri interne „pericolul galben", de care se temea de mult şi s'a întronat stăpânirea mondială panmongolică sub conducerea Japonezilor. După o jumătate de secol reuşeşte Apusul, prin o revoltă bine organizată, să scuture jugul asiatic şi să întemeieze „Statele unite ale Europei".

In viaţa spirituală din veacul al XXI-lea domneşte un indiferentism general faţă de cele spirituale. Numai puţini oameni rămân credincioşi păstrând o tărie sufletească şi un caracter înalt şi neclintit.

Unul dintre aceşti puţini era un fel de supraom: tinăr, genial, de statură frumoasă şi impunătoare, cugetător renumit, credea în Dumnezeu, dar se iubea numai pe sine însuş. Inzestrat fiind cu atâtea calităţi înalte se consideră a fi el „unicul fiu al lui Dumnezeu". Se punea alături de Hristos, care — după părerea sa — a adus pentru oameni numai suferinţe, iar el era convins că va dărui tuturor oamenilor toate darurile mântuirii, prezentându-se astfel ca adevăratul mântuitor.

A aşteptat în repetate rânduri semnul dorit, ca să-l descopere pe el ca pe cel ales, dar zadarnică-i fu aşteptarea. Cu prilejul unei asemenea aşteptări îi trecu prin minte odea îngrozitoare: „Dacă totuşi Galileanul ar fi adevăratul Mântuitor". Din acest ceas ura pe Dumnezeu. In mijlocul acestor frământări a avut o arătare care i s'a adresat ca fiului său, numindu-se pe sine Dumnezeul lui. Pe cel răstignit însă l-a făcut mincinos.

După această vedenie supraomul se simţea inspirat şi a scris o lucrare renumită, care conţinea rezolvirea tuturor problemelor omeneşti. In această lucrare însă nu era nici un cuvânt despre Hristos, fapt pe care puţini credincioşi îl observă. Ridicându-se în mod vertiginos prin reclama bine organizată, supraomul ajunge

repede preşedintele „Statelor Unite din Europa". Supune pe toţi contrarii şi devine singurul stăpân a toată lumea. Acest stăpân mare pune capăt răsboaielor şi aduce oamenilor evanghelia cea nouă despre „saturaţia egală a tuturor". Sfetnicul său era magul Apoloniu, o personalitate obscură, care ştia să împreune ştiinţa apuseană cu misticismul răsăritean. Impăratul împărţea poporului pâne, din belşug, iar fermecătorul distracţii după lozinca împăraţilor romani — „panem et circenses".

A rămas nerezolvată problema religioasă. Soluţionarea ei preocupă acum pe stăpânul lumii. In scopul acesta a convocat un congres bisericesc la Ierusalim, unde era noua lui reşedinţă. Invită la acest congres căpeteniile celor trei biserici principale creştine, precum şi pe credincioşii lor. Şi au venit: Papa Petru al II-lea în numele creştinismului catolic izgonit din Roma; starețul Ioan, conducătorul creştinilor ortodocşi din Rusia; şi eruditul profesor Pauli conducătorul creştinilor protestanţi.

Impăratul a promis conducătorilor spirituali sprijinul cel mai mare posibil pentru prosperitatea bisericii fiecăruia, dacă toţi îl vor recunoaşte pe el drept căpetenie supremă a tuturor. O mare parte a credincioşilor a căzut pradă ispitelor, însă cei trei conducători spirituali încunjuraţi de puţini credincioşi n'au căzut în cursele întinse de împărat. In mod dramatic este demascat împăratul lumii ca Antihrist. Ioan îi cere să mărturisească în faţa tuturor numele lui Isus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, care s'a îngropat, a înviat şi iarăşi va veni cu mărire. Cuvintele lui Ioan provoacă un vifor al puterilor diavoleşti. In mijlocul tumultului striga Ioan cu glas mare: Copii — Antihrist! Prin farmecile lui Apoloniu sunt loviţi de trăsnet Petru şi Ioan. Profesorul Pauli răuşeşte să se strecoare, cu puţinii credincioşi rămaşi, spre culmile din preajma Iordanului, unde în post şi rugăciune aşteaptă ce va să vină.

Trupurile lui Petru şi Ioan sunt expuse pe străzile Ierusalimului. Apoloniu fermecătorul ajunge papă şi realizează unificarea bisericească. Acest papă stoarce admiraţia poporului superficial prin focuri bengalice şi, ca în Apocalipsa lui Ioan „face semne mari, ca foc să facă să se pogoare din cer pe pământ înaintea oamenilor" şi împarte indulgenţe pentru păcatele din trecut, prezent şi viitor. Intre timp oamenii profesorului Paulini fură trupurile nestricate ale lui Petru şi Ioan, cari, aduşi la ai lor, se deşteaptă. In întunericul nopţii, aşteptând a doua venire a lui Hristos, se înfăptuieşte adevărata împreunare bisericească sub conducerea lui Petru II.

Evreii, cari sprijinesc la început pe împărat, crezând că el este Mesia lor, văzându-se acum înşelaţi se ridică cu oştire împotriva împăratului care, împreună cu întreaga sa oştire este înghiţit de o mare de flăcări isbucnită din pământ. Evreilor li se arată acum pe cer Hristos şi în acelaş timp le iese în cale o ceată de creştini conduşi de Petru, Pavel şi Ioan, însoţiţi de mulţimea celor înviaţi din morţi.

In această istorioară de conţinut profetic-apocaliptic ne descopere Solovieff — precum mărturiseşte prinţul Eugen Trubeţkoy, cel mai profund cunoscător al marelui vizionar rus — „ceeace mai înainte n'au putut exprima teoriile sale, nici teoriile altora".[1] Iar Fritz Lieb în documentatul său studiu: „Der Geist der Zeit als Antihrist"[2] susţine că prin această istorioară Solovieff dă răspuns întrebării privitoare la rostul şi scopul istoriei umanităţii, precum şi cu privire la importanţa şi realitatea răului.

Intr'adevăr în această scriere Solovieff reuşeşte să-şi cristalizeze concepţia sa în forma creştinismului apocaliptic străbătut de firele tainice ale misticismului ortodox, părăsind raţionalismul neputincios în rezolvirea problemelor existenţei. In faţa cetitorului atent se conturează aici tot mai clar convingerea lui Solovieff despre adevărul, că lumina creştinismului original a răsărit în Orient şi progresând în Apus a căzut în răceala şi rigiditatea abstracţiunii. Razele misticismului creştin din primele veacuri străbat în cugetarea lui Solovieff, care se foloseşte de terminologia filosofiei moderne din Apus, care însă nu-l mulţumeşte. Misticismul atotprezenţei lui Hristos cel înviat cu trupul, Hristos celce vecinic fiinţează, celce pururea este formează sâmburele concepţiei de viaţă a lui Solovieff spre sfârşitul vieţii sale. Această convingere şi-o mărturiseşte el prin cuvintele stareţului Ioan care zice: „Bunul cel mai scump în creştinism este pentru noi Hristos însuşi — El însuşi şi tot ce vine dela Dânsul, deoarece ştim, că în El s'a întrupat şi trăieşte toată plenitudinea dumnezeirii".[3]

Duhul acestui realism mistic, caracteristic ortodoxiei, pluteşte deasupra întregei sale cugetări. De acest duh se poate înstreina Solovieff şi gustând chiar din momeala spiritului „iuridic-didactic al Apusului" îl respinge pe acesta şi se întoarce la misticismul patristic. Deaceea are dreptate traducătorul său, Harry Köhler, când susţine

---

[1] Vlad. Solovieff: O. c. vol. I pg. XIII.

[2] Fritz Lieb: „Der Geist der Zeit als Antichrist" în revista „Orient und Occident" Nr. 16 din Iunie 1934, pg. 22.

[3] Vlad Solovieff: O. c. Vol. I. pt. II. pg. 281.

că „lumea ideilor lui Solovieff nu a fost apuseană, nici romană, ci răsăriteană“.[1] Intreaga lui cugetare o pune în slujba figurii centrale a existenţei omeneşti, în slujba lui Hristos, care trăieşte şi azi pe pământ, se află în mijlocul vieţii noastre de toate zilele şi o sfinţeşte prin prezenţa Sa.

Misticismul lui Solovieff în acest studiu al său poartă şi un caracter profetic apocaliptic. El a dat cea mai magnifică pagină de literatură asupra sfârşitului apocaliptic al pământului. Fireşte, puterea de a proroci, aşa cum o posed marii proroci biblici, îi lipseşte. Masaryk trage la îndoială chiar orice adeveritate a prezicerilor lui Solovieff îndeosebi cu privire la primejdiile prezentului. Şi în oareşcare măsură are dreptate, când arată că Solovieff greşeşte, fixând sfârşitul lumii odată peste 2—300 ani, iar cu alte dăţi aşteaptă acest sfârşit imediat, contestându-i, prin această nesiguranţă, puterea profetică.[2]

Dar cine citeşte azi istorioara lui Solovieff despre „Antihrist“ şi urmăreşte desfăşurarea evenimentelor în extremul orient pe deoparte, iar pe dealtă parte ura naţională ce clocoteşte în Europa de azi, va fi nevoit să admită, că „pericolul galben“ prezis de acest vizionar poate deveni foarte uşor o realitate tragică chiar în veacul al XX-lea.

Nu mai puţin interesante şi verosimile sunt profeţiile lui expuse în cele „Trei dialoguri“ prin „Politician“, care nădăjdueşte realizarea „păcii internaţionale eterne“ pe calea progresului cultural, pentru realizarea căruia aleşii naţiunilor fac toate sforţările. Dar aceste strădanii i se par lui Solovieff zadarnice.

Expunerile „Politicianului“ se potrivesc în mare măsură pentru Liga Naţiunilor, al cărei scop este întocmai „pacea internaţională eternă“ preconizată de Solovieff, dar care — precum bine prevede filosoful nostru religios — numai pe baza „progresului cultural“ nu se va putea realiza, pentrucă o cultură adevărată nu poate exista fără principii religioase creştine, adevăr verificat cu prisosinţă prin istoria culturii tuturor popoarelor.

IV. INCHEIERE

O privire cât de fugară asupra filosofiei lui Vladimir Solovieff ne sileşte să acceptăm părerea unui renumit profesor de filosofie din Moscova şi contimporan al său, anume Lopatin, care zice: „Solovieff

[1] Vlad Solovieff: O. c. Vol. III, pg. VII.

[2] Thomas G. Masaryk: O. c. Vol. II, pg. 269.

a fost cel dintâi care a început să se ocupe cu problemele filosofiei propriu zise, nu numai cu părerile filosofilor apuseni despre aceste probleme. Prin aceasta a devenit el cel dintâi filosof rus".[1]

Dacă căutăm o adevărată înţelegere a filosofiei acestui mare gânditor rus, ajungem la concluzia, că Solovieff a încercat să canalizeze izvorul bogat al sufletului răsăritean în albia cugetării apusene. El vâsleşte cu multă îndrăsneală pe marea întinsă a filosofiei ca eminent cunoscător al acesteia şi i se pare un timp, că află liman sigur în lumea ideilor apusene, fie în scolasticismul lui Anselm, fie în criticismul lui Kant. Dar Apusul nu-l mulţumeşte; cu groază descopere în raţionalismul formalist apusean pe Antihrist şi se întoarce iarăşi la credinţa Sfinţilor Părinţi ai Răsăritului, în special la învăţătura lui Origen, cu care împreună admite preexistenţa lumii spirituale şi „Apocatastasis ton panton", împreunarea tuturor cu Dumnezeu, ce va forma încheierea procesului cosmic şi istoric.

Intreaga sa filosofie porneşte dintr'o profundă credinţă religioasă, obiectul căreia doreşte el să-l cunoască, să-l lămurească, să-l justifice în faţa raţiunii folosindu-se de aparatul complicat al cugetării apusene. Prin *credinţă* percepe Solovieff nemijlocit existenţa unei realităţi transcendentale şi prin raţiune şi experienţă vrea să afle, ce este această realitate. Deaceea zăboveşte, dintre cugetătorii apuseni, mai mult la Kant. Dela el află, că cunoaşterea „lucrului în sine" nu este altceva decât cunoaşterea lui Dumnezeu, prin intuiţie intelectuală. La această cunoaştere însă omul singur, numai prin puterile sale, nu poate ajunge şi deaceea Solovieff înlocuieşte intuiţia intelectuală a lui Kant — care rămâne robul unui subiectivism neputincios — cu puterea creatoare a credinţei în dumnezeirea ce se descopere neîntrerupt umanităţii întregi. Numai în legătură directă cu această divinitate putem înţelege lumea şi viaţa.

Punctul de gravitate al sistemului său filosofic este Hristos, revelaţia desăvârşită, întruparea divinităţii, prin care primeşte un rost adevărat procesul lumii naturale şi sociale. Despre Hristos, Fiul şi Cuvântul lui Dumnezeu, Logosul celce este mai 'nainte de veci, filosofează Solovieff asemenea Sfinţilor Părinţi. Astfel de probleme filosofice nu prea formează obiectul de preocupare al cugetării moderne. Şi tocmai acestea le aflăm în miezul frământărilor spirituale ale lui Solovieff, care încearcă să facă aici lumină cu ajutorul aparatului filosofic al lui Hegel, Schelling sau Kant.

El nu-şi poate închipui viaţa, sau lumea în general fără Hristos.

[1] Ibid. pg. 277.

întreaga realitate n'ar avea nici un rost fără Hristos cel înviat. Lumea aceasta ar fi împărăţia haosului şi a morţii, în locul luminii şi al culturii ar sălăşlui întunericul şi neştiinţa, în locul binelui şi al vieţii ar triumfa răul şi moartea, dacă Hristos cel înviat din morţi n'ar trăi în mod tainic în lume. Trupul tainic al Lui, adică biserica, lucrează neîncetat pentru îndumnezeirea, spiritualizarea vieţii în toate domeniile ei sociale şi economice. Biserica sfinţeşte pe om, dar şi lumea naturală, care împreună aşteaptă libertatea fiilor lui Dumnezeu. În concepţia lui Solovieff — care în temelia sa rămâne ortodoxă[1] chiar împrumutând câte ceva dela Plato, sau dela misticii evului mediu — „toată suflarea şi toată făptura" este menită „să laude pe Domnul", toate aşteaptă sfinţire dela omul cel mântuit prin Hristos. Duhul sfinţitor se coboară prin biserica lui Hristos şi în cele mai mărunte fapte ale vieţii de toate zilele la începutul şi sfârşitul oricărei lucrări, în post, în rugăciune sau în milostenie. El sfinţeşte pe credincioşi şi toate ale sale, casa lui, pământul pentru rodire, apa pentru stâmpărarea setei, etc.

Scopul final a tot ce există este sfinţirea, spiritualizarea, îndumnezeirea, împreunarea cu Dumnezeu. Această împreunare cu Dumnezeu se săvârşeşte prin Hristos. El împrumută sensul adevărat întregului proces cosmic şi istoric în filosofia lui Solovieff. În slujba lui Hristos şi a operei sale intră şi perseverează profunda cugetare a acestui uriaş al gândirii religioase. Spiritul său genial, muncit de problema existenţei, căutând originea şi scopul ei final, se foloseşte de toate rezultatele filosofiei apusene moderne, spunând despre Hristos în terminologia insuficientă a acesteia tot „ce vibrează în sufletul său ca forţă imensă, ca dragoste sfântă şi ca ştiinţă profundă".[2]

Concepţia spiritualistă şi profund religioasă a lui Solovieff poate întinde o mână de ajutor apreciabil cugetării contemporane, care se zbate mai mult sau mai puţin neputincioasă pentru rezolvirea problemei existenţei. Studierea operilor lui ne permite o înţelegere mai uşoară şi o privire clară asupra direcţiei de cugetare spiritualistă religioasă, care prinde rădăcini din ce în ce mai puternice în domeniul gândirii actuale.

(Sfârşit) Dr. NICOLAE TERCHILĂ

[1] Ibid. pg. 274. „Solovieff pleacă dela doctrina bisericii, încercând să-i dea acesteia o fundamentare filosofică; dar a păstrat mai mult decât admitea el însuş principiile bisericii strămoşeşti, dogma, cultul şi misticismul ei.

[2] Solovieff: o. c. vol. III, pg. VII.

MIŞCAREA LITERARĂ

N. Berdiaeff: DE LA DESTINATION DE L'HOMME (Despre rostul omului). Incercare de etică paradoxală. Paris, 1935, VIII, 381 pag. 24 fr.

Dupăce ne-a dat în „Esprit et liberté" din 1933 un mod cu totul nou de a privi problemele filosofice şi a abordat chiar capitole din dogmatică, N. Berdiaeff aplică aceleaşi metode şi moralei, reuşind să ne dea un interesant sistem de etică „paradoxală", cum o numeşte el, sigur în contrast cu scolasticismul şi cu formalismul manualelor obişnuite. Metoda lui e aceeaş ca şi în filosofia creştină: o filosofie liberă, o discuţie cu sine însuşi a unui om chinuit de întrebările esenţiale ale existenţei şi ale teologiei. Nu stă strâns în corsetul paragrafelor şi definiţiilor peste tot, ci dă expresie experienţei sale spirituale de toate zilele. Morala tratează despre faptele omeneşti, deci materialul cel mai concret posibil, deaceea şi metoda numai aceasta poate fi spre a reuşi să fie eficace, dacă abordează intim, liber şi serios problemele chinuitoare ale conştiinţei omeneşti. Sigur că Berdiaeff face tot etică, şi încă, într'o anumită măsură, filosofică, fiindcă se exprimă prin prea multe silogisme, şi fiindcă ţine să dea oarecum răspuns moralei de şcoală de pân'acum, totuşi metoda lui, mai ales în morală, inaugurează o eră nouă când lumea încearcă să-şi explice, mai liber şi mai apropiat sufleteşte, concepţia de viaţă, rostul ei înalt în această lume şi motivele cari o îndeamnă să „cucerească" împărăţia lui Dumnezeu. Şi aceasta înseamnează un mare pas înainte faţă de definiţiile şi cazuistica moralei scolastice, care par'că şi la noi prea se înstăpânise de o vreme încoace. Nu misticism ce se refuză tiparelor raţionale, dar dramă de conştiinţă în toată desfăşurarea ei, cum este şi fluidul continuu al vieţii sufleteşti; nu efuzii neclare de bigotism, cum socot unii acest nou fel de a privi problemele şi faptele morale, dar putere de a trezi adâncurile sufletului şi a-i ilumina ţintele pe cărarea fericirii de veci. Morala de azi, ca predanie şi chiar ca studiu, trebue să aibă ceva din toate acestea dacă vrea să-şi mai ţină prestigiul cuvenit şi eficacitatea cuvenită.

Lucrarea lui N. Berdiaeff credem că împlineşte aceste deziderate. Răscoleşte până'n adâncimi conştiinţa, de pildă atunci când vorbeşte de origina binelui şi a răului (39—67) sau despre etica legii şi etica mântuirii (115—167) şi îndeosebi despre problemele concrete ale eticei (203—320) (cu capitole: tragicul şi paradoxul vieţii morale; minciuna şi adevărul; conştiinţa morală şi libertatea; dragostea şi compătimirea; problema socială, munca, tehnica;

sexul, căsătoria şi dragostea; doctrina despre daruri, etc.), unde atinge probleme pe care creştinismul şi morala nu se încumetă să le rezolve, sau cel puţin să le trateze. In partea ultimă vorbeşte despre problemele eshatologice (moarte, nemurire, iad, fericire etc.), toate trecându-le prin alambicul conştiinţei şi având nota de intimitate care leagă sufletul de acest fel de preocupări. Incât această carte de morală într'adevăr îşi face efectul: citindu-o te zideşte.

T. BODOGAE

EINLEITUNG IN DAS ALTE TESTAMENT, de *Otto Eissfeldt*. Tübingen 1934, pagini 752.

Autorul e un renumit profesor la universitatea din Halle. Imi reamintesc de dânsul aşa cum l-am cunoscut din lucrarea: „Israels Geschichte...". E mare deosebirea între acel eseu şi opera de maturitate „Einleitung...". In tot cazul nu o deosebire de concepţie, ci una de grad. Acolo vorbia poporului, aici studiul şi experienţa au fost grupate, în mod util, pentru marea mulţime a studenţilor universitari. Pentruca lucrarea să-i fie urmărită cu un interes cald, a muncit cu tot dinadinsul. Materialul şi-l grupează într'un mod deosebit de obişnuitele tratate de introducere în Vechiul Testament. Cinci sunt capitolele principale:

I. Die vorliterarische Stufe: die kleinsten Redeformen und ihr Sitz im Leben (cuvântări, predici, rugăciuni, anecdote, nuvele, legende, povestiri şi proverbe biblice);

II. Literarische Vorgeschicte der Bücher des alten Testaments (primele începuturi istorice, izvoare literare etc.);

III. Analyse der Bücher des Alten Testaments (analiza cărţilor canonice ale Vechiului Testament, începând cu Facerea şi sfârşind cu Esra-Neemia Cronici);

IV. Geschichte des Kanons (cuprinzându-se aici pe lângă istoria canonului analiza cărţilor necanonice (numite de autor apocrife) şi apocrife (numite de autor pseudoepigrafe).

V. Geschichte des Textes (versiunile). Natural că ar fi multe de spus în legătură cu acest manual, fiindcă multe sunt punctele cari ne despart de teologia protestantă în genere şi de autorul acesta în special. Menţionez indicaţia bibliografică din fruntea fiecărei cărţi a Vechiului Testament. Aceste referiri la literatură sunt importante mai ales pentru cărţile apocrife — Sibilinele, Adam şi Eva, Inălţarea lui Moise, Martiriul lui Isaia, Cartea Enoh, Testamentul celor 12 patriarhi etc. — cari sunt mai puţin studiate în teologia biblică românească. Informaţia bibliografică ajunge până la 1934. O temă actuală o constitue articolul 110. Se ia aici contact tangenţial cu discuţiile ce se duc în jurul problemei celei dintâi părţi a Sfintei Scripturi. Aici constatarea mai importantă care merită menţiune este următoarea. Cu toată răsboirea împotriva Vechiului Testament, acesta rămâne izvor al religiei revelate şi obiect de cercetări ştiinţifice. Prin aceea că creştinismul s'a făcut moştenitor al făgăduinţelor profetice, s'a mărit

considerabil şi pentru totdeauna valoarea şi autoritatea Vechiului Testament. Unele ca acestea fiind convingerile autorului Eissfeldt, de bunăseamă nu ne vom îndoi despre utilitatea viitoarelor sale lucrări. Mă gândesc la noul comentar asupra Vechiului Testament, pe care în colaborare cu alţi colegi voeşte să-l dea, în timpul cel mai apropiat, publicităţii. Prof. N. NEAGA

Albert Huck: SYNOPSE DER DREI ERSTEN EVANGELIEN; ediţia a 9-a complect prelucrată de *Hans Lietzmann*, în colaborare cu Lic. *H. G. Opitz*. Tübingen; editura I. C. B. Mohr (Paul Siebeck), 1936, XX+214 pagini. Preţul: 4,80 RM.

Cari sunt Evangheliile sinoptice, de ce li se spune aşa în Isagogie şi Exegeză şi ce-i aceea sinopsă în accepţiunea teologică consacrată de-un timp respectabil de cercetări fructuoase pe tărâmul acesta, e o problemă elementară, pe care o rememorează orice manual de Introducere în cărţile Noului Testament acolo unde ea s'a „evaporat". Cartea lui A. Huck e un vechiu şi vestit model de sinopsă a celor dintâi trei Sfinte Evanghelii. Anul acesta a apărut în ediţia a noua, atingând cu aceasta cifra impresionantă de cincizeci de mii exemplare tipărite dela ediţia întâia până astăzi. O sinopsă a Sf. Evanghelii e unealta de primă necesitate pentru un student în teologie şi cartea pe care studentul german o cumpără înainte de oricare alta, când îşi începe studiile teologice. Cei cari au făcut în şcoală exegeza vreuneia din primele trei Sf. Evanghelii, îi ştiu preţui mai bine decât oricine serviciile pe cari le face ea. Cu toatecă cele mai multe ediţii ale Noului Testament grecesc oferă şi locurile paralele, mai cu seamă la studiul Evangheliilor sinoptice, se vede cât de incomodă e urmărirea acestor locuri, cari apar peste tot şi, în consecinţă, cât de anevoioasă e exegeza lor. Aşa încât se pare absolut de prisos să mai stăruim asupra valorii unei asemenea lucrări. Faptul că ediţia pe care o anunţăm e prelucrată de Hans Lietzmann, e o garanţie mai mult pentru seriozitatea lucrării. O bogată parte introductivă oferă cele mai vechi mărturii despre Evangheliile sinoptice şi-un material select privitor la critica textului. Legenda diferitelor secţiuni ale materialului propriu zis e dată în nemţeşte şi englezeşte. Preţul e cât se poate de redus în comparaţie cu cartea germană, care, în genere, e foarte scumpă. GR. T. M.

SEPTUAGINTA, ID EST VETUS TESTAMENTUM GRAECE IUXTA LXX INTERPRETES, edidit *Alfred Rahlfs*. Stuttgart. Privilegierte Württembergische Bibelanstalt, 1935, vol. I, Leges et historiae, XLVIII+1184 pagini, vol. II, Libri poetici et prophetici. 942 pagini. Preţul ambelor volume legate în pânză: 12 RM.

Literatura teologică germană, care posedă tot felul de studii, în toate ramurile, se resimţea în anii de după răsboiu de lipsa unei ediţii complecte a vestitei traduceri în greceşte a Vechiului Testament săvârşită de cei 72 de învăţaţi dela curtea lui Ptolemeu II Filadelful

(285—247 înainte de Hristos). Cu puţin înainte de răsboiu, profesorul D. Eberhard Nestle, autorul acelei ediţii critice a Noului Testament grec care se găseşte astăzi în toate mâinile, se angajase faţă de Societatea biblică würtembergiană să acopere şi această lacună. Moartea l-a împiedicat însă să ducă până la capăt lucrul abia început. Societatea biblică numită, n'a renunţat însă la planul ei, ci a însărcinat cu executarea lui pe prof. D. Alfred Rahlfs din Göttingen. Prof. Rahlfs avea să lucreze o ediţie critică de mari proporţii a Septuagintei. Zăpăceala cauzată de anii răsboiului s'a pus deacurmezişul planului său, întârziindu-i înfăptuirea. Cum editarea ediţiei mari a Septuagintei presupunea un interval de timp apreciabil, cum ediţia lui Tischendorf (Vetus Testamentum graece iuxta LXX interpretes, ed. 7 prelucrată de E. Nestle, Leipzig, 1887) şi cea a englezului H. B. Swete (The Old Testament in Greck, 3 vol. Cambridge, 1887 urm.) nu mai corespundeau — şi'n afară de aceasta nu mai erau accesibile oricărui teolog — Prof. Rahlfs, de acord cu Societatea biblică pomenită, a purces la editarea unei ediţii manuale, care a apărut astăvară. Lucrarea a fost întâmpinată cu deosebită simpatie şi s'a bucurat de-o largă răspândire. Textul ei e reconstituit după cele trei mai vechi şi mai bune manuscrise ale sfintei Scripturi: Codicii Vaticanus, Sinaiticus şi Alexandrinus. Tipărită în bune condiţiuni tehnice, lucrarea, prin preţul ei derizoriu, e un adevărat dar pentru celce şi-o procură. Prefeţele editorului şi a Societăţii biblice würtembergiene, istoria textului Septuagintei şi legenda prescurtărilor, sunt tipărite în trei limbi: germană, engleză şi latină, ca s'o facă accesibilă unui cerc cât mai larg de teologi. Pentru bibliotecile noastre din ţară — cel puţin — e absolut indispensabilă.

GR. T. M.

*

Nicolae Berdiaeff: UN NOU EV MEDIU. In româneşte de profesoara Maria Vartic. Seria Teologică, Sibiu 1936. Pag. 165. Preţul 75 Lei.

Veacul nostru trăieşte în durerile cari vestesc o nouă Renaştere. Se apropie renaşterea adevărată a omenirii: renaşterea „în spirit şi adevăr".

Constatarea aceasta nu este greu de făcut, când ne gândim la ritmul grăbit al vremii moderne, la vârtejul ideologiilor contimporane şi la sbuciumul bietului suflet omenesc care se luptă cu valuri ale căror amplitudini ating adâncurile iadului şi înălţimile luminoase ale cerului.

Cari sunt valorile adevărate ale vieţii şi principiile de orientare sigură în veacul viitorului? Sunt mulţi vraci şi profeţi, naţionali şi internaţionali, cari se trudesc să ne lumineze şi să ne liniştească cu răspunsurile lor.

Unul din marii vizionari ai veacului este filosoful Nicolae Berdiaeff, care în loc să ne liniştească cu elementele de lumină pe cari le scoate el din adâncurile vieţii, din umbra şi penumbra lucrurilor

cari nu sunt accesibile oricăror muritori — ne prezintă icoana unei lumi apocaliptice, care trece prin noaptea nostalgiilor şi prin durerile cari preced o nouă Renaştere, un nou Ev Mediu.

Ce va să zică: o nouă Renaştere, un nou Ev Mediu? Ne-o spune cuprinsul celebrei opere a lui N. Berdiaeff, pe care ne-o prezintă în traducere românească prof. M. Vartic în editura Tipografiei Arhidiecezane din centrul Mitropoliei Ardealului.

Lucrarea se împarte în patru părţi: 1. Sfârşitul Renaşterii, 2. Noul Ev Mediu, 3. Reflexii asupra revoluţiei ruse şi 4. Democraţia, socialismul şi teocraţia.

1. Întreagă omenirea este de acord, că vechile aşezări ale societăţilor şi ale statelor se clatină. Avem sub picioare un teren din care „toate erupţiile sunt posibile şi în sens material şi spiritual". Civilizaţia europeană trece prin crize adânci. Istoria modernă, născută din epoca Renaşterii, se încheie cu faliment. Umanismul, despărţind pe om de Dumnezeu, în loc să-l întărească, l-a slăbit, fiindcă i-a dat iluzia autonomiei în care nu poate trăi decât artificial şi nefericit. A fost smuls din adânc ca să treacă la suprafaţă, din spiritual ca să trăiască în material, din centru la periferie. Omul Renaşterii avea încă credinţa creştină şi conştiinţa păcatului, căci era produsul Evului Mediu. Dar treptat-treptat sufletul i-a fost otrăvit. Omul spiritual a fost negat, ceeace în mod fatal a dus la sterilitate şi descompunere. Istoria modernă a realizat tocmai contrarul dela ceeace au visat primii umanişti şi părinţii Renaşterii. Forţele omului lăsate în voia jocului lor liber, au dus la Reformă şi la materialism cu toate consecinţele lor: pozitivism, socialism, maşinism, anarhism — la o completă sleire a energiei spiritual-creatoare. Din ce cauză? Pentrucă s'a zidit pe iluzia, că „personalitatea putea înflori fără ajutorul marilor curente de ascetism religios". Individualismul a produs ruina personalităţii omului; a făcut din el un atom izolat, eliberat din braţele graţiei divine. Ori viaţa adevărată se trăieşte în graţie; „viaţa în afară de graţie e o viaţă abstractă". Individualismul naşte, prin contrast, socialismul. Nietzsche înlocueşte pe Dumnezeul pierdut cu supraomul, Marx cu omul colectiv. Urmează anarhismul. Aşa încât Renaşterea deşi a început prin „afirmarea individualităţii creatoare a omului", sfârşeşte prin negaţia ei. Un univers uman, fără concursul forţelor divine, se barbarizează, cade din nou în haos. Europa a tradat revoluţia. De aci tragedia ei. Mijlocul regenerării spirituale a omului şi a operilor lui este adâncirea creştinismului. *Renaşterea sfârşeşte* printr'o degenerare a tuturor principiilor din care s'a născut şi prin tendinţa de întoarcere la principiile medievale, la un nou Ev Mediu.

2. Minciunile cad în neantul care le-a produs. Principiile Istoriei moderne sunt uzate. Vine amurgul. Se apropie noaptea. Apare o epocă nocturnă, cu nostalgia adâncurilor spirituale; „trebue să trecem printr'o mare penitenţă şi purificare", ca să ajungem la izvoarele divine ale spiritului. Un *nou Ev Mediu* apare. Dar acest

fapt nu înseamnă o întoarcere spre trecut, spre Evul Mediu la care e imposibilă întoarcerea. „Nu se poate întoarce decât spre ceeace în trecut e etern". Trăim o epocă de trezire. Timpul nostru face o mare descoperire. Anume: „acolo unde nu e Dumnezeu, nu e de loc nici omul". Aşa încât religia nu mai apare acum ca o „afacere privată", ci ea devine un lucru colectiv, universalist, ca şi în Evul Mediu. Asta nu înseamnă că în noul Ev Mediu va triumfa religia lui Hristos. Apostazia credinţii e posibilă chiar şi în conformitate cu Scripturile Bisericii. Acest Ev Nou a început prin revoluţia comunistă. Tendinţa ei e universalismul, colectivitatea. Individualismul cu toate fructele lui: liberalism, democraţie, formalism, parlamentarism, capitalism, bursă, raţionalism, empirism — este în declin. Cad toate lanţurile. Omul vrea un stăpân. Un nou ascetism apare. Trebue să ne întoarcem la natură, la universalism, la o conducere cu baze real-ontologice. „Internaţionalismul e o caricatură abjectă a universalismului". Totuşi el e deja un fenomen al noului Ev Mediu. Fenomen evident negativ, cu aspecte de barbarie, violenţă, ignoranţă, teroare.

Cum ni se prezintă noul Ev Mediu? Va fi sfârşitul umanismului, individualismului, liberalismului şi al civilizaţiei moderne. Va fi începutul unei epoce de colectivitate religioasă nouă, iluminată şi transfigurată prin creştinism. Va fi o trecere la teocraţie, o trecere dela exterior la interior, dela autonomie la teonomie. Numai principiile religioase pot renaşte statul şi societăţile. „Cunoştinţa, morala, artele, statul, economia trebue să devină religioase, în mod liber însă şi din interior, iar nu din constrângere". Noul Ev Mediu va fi un ev al uniunilor profesionale, al corporaţiilor şi al muncii spirituale şi materiale, cum s'au inaugurat deja în revoluţia italiană fascistă. „Va fi viaţa, va fi creaţia, va fi conversiunea în Dumnezeu sau în diavol"... Căci şi Antihrist va lucra în Evul nou. Femeile încă vor avea un mare rol în epoca ce se naşte. Ca şi în Evanghelie, ele vor fi purtătoare de aromate. Ştiinţa, în prietenie cu religia, se va întoarce la izvoarele ei magice. Generaţia bătrânului Adam va fi „transformată şi transfigurată în generaţia spirituală a noului Adam". Toate acestea nu înseamnă că în viitor puterea răului va slăbi. Din contră, „viitorul e dublu"; răul va creşte şi va lua forme noi, cari vor cauza dureri noi.

3. *Revoluţia din Rusia* a fost o pedeapsă dela Dumnezeu pentru păcatele oamenilor. Ea nu poate fi stinsă prin contrarevoluţia emigranţilor. Nici prin mijlocirea Europei, fiind ea însaşi în agonie. Se va distruge singură, când Dumnezeu va socoti deajuns penitenţa. Rezultatul revoluţiei comuniste va fi o biruinţă a creştinismului purificat şi adâncit. Nu este exclusă nici o biruinţă a lui Antihrist. Totuşi salvarea Rusiei se pregăteşte. „Mişcarea vindecării e lentă, dar e o mişcare organică".

4. *Democraţia şi socialismul* în principiile lor sunt opuse. Democraţia are un caracter „pur formalist"; ignorează descoperirea adevărului şi-l lasă în voia votului universal. Supremaţia şi domnia

poporului este o iluzie, care „apare când nu mai e voinţa poporului". Voinţă populară, una şi comună, nu poate fi în afară de religie. Democraţia creiază parlamentul, care „e instrumentul dictaturii partidelor politice". Democraţia recunoaşte suveranitatea poporului, dar nu şi poporul; „nu există popor în democraţie". Poporul e milenar, democraţia e dispreţ pentru orice credinţe sau valori ancestrale. E ruptura cu trecutul, negarea eternităţii şi adorarea momentului trecător. Democraţia nu aude vocea generaţiilor.

In contrast cu democraţia formalistă este formalismul cu caracterul său mesianic. Statul socialist-comunist nu votează ci decretează adevărul şi constrânge prin forţă la ascultarea lui. Socialismul e tipul societăţii autoritare, prin ceeace se aseamănă cu statul teocratic. Numai Biserica are drept şi putere asupra sufletelor. Pretenţiile socialismului sunt împrumutate dela Biserică, dar „deandoaselea". In loc de teocraţie, satanocraţie.

Atât democraţia cât şi socialismul s'au născut din pricina că popoarele creştine nu au executat testamentul lui Hristos, sau dacă l-au împlinit, au făcut-o numai formal. Aşa s'a pierdut sensul vieţii autentice; „*scopurile* vieţii omeneşti s'au întunecat, au fost definitiv înlocuite cu *mijloacele* vieţii". Civilizaţia actuală e lipsită de substanţă spirituală, care e substanţă religioasă. Apoi suveranitatea nu aparţine nici poporului, nici proletariatului, ci lui Dumnezeu. Incât transfigurarea societăţilor sau a statelor nu este o problemă de politică socială, ci de religie; e o problemă a teocraţiei. Şi teocraţiile vechi, papalitatea şi sf. imperiu, au dat faliment, fiind numai nişte forme fără fond creştin. *Teocraţia* trebue să realizeze împărăţia lui Dumnezeu pe pământ printr'o regenerare a omului şi a universului. Fără o naştere spiritual nouă este peste putinţă a creia o societate sau o cultură perfectă. In consecinţă, să ne întoarcem din ruina iluziilor şi din criza ideologiilor, în patria spiritului. Creştinismul să revină la epoca dinainte de Constantin cel Mare pentru a da vieţii esenţă şi scop spiritual şi mai ales pentru a-i da iluminarea şi transfigurarea care-i lipseşte.

Iată o schiţă, desigur sumară, a lucrării marelui cugetător rus. Din ea ne putem face o oarecare imagine despre originalitatea, profunditatea şi forţa raţională cu care expune şi judecă el aspectul apocaliptic al epocii în care trăim, precum şi principiile cari au prezidat sau vor prezida destinele omenirii.

Traducătoarea ca şi editura care a tipărit-o, au adus un mare folos tuturor intelectualilor doritori de-a avea în bibliotecile lor o carte ce face revoluţie în gândirea contimporană.

Pr. IL. V. FELEA

Nichifor Crainic: PUNCTE CARDINALE ÎN HAOS. Ed. Cugetarea, Bucureşti. Pag. 317. Preţul 70 Lei.

Bunul Dumnezeu ne-a învrednicit pe noi Românii, ca la marile răspântii şi cotituri ale vieţii istorice să ne trimită bărbaţi aleşi şi

plini de har, cari prin energia înţelepciunii lor să ne arate calea mântuirii. Credem că din rasa acestora face parte şi maestrul Nichifor Crainic. Cine-i cunoaşte scrierile poetice, încununate de premiul Academiei Române şi activitatea publicistică, mai ales cea depusă în redacţia Calendarului şi a Gândirii, încununată şi aceasta într'un fel sau într'altul de admiratorii şi adversarii lor — îşi poate face o icoană clară despre valoarea personalităţii şi a sufletului din care au izvorât. Cu noua Dsale lucrare intră în primele rânduri ale scriitorilor cari au ceva de spus lângă patul durerilor în cari se zămisleşte epoca cea nouă, renaşterea României în duh şi adevăr.

Punctele cardinale sunt într'adevăr directivele unui văzător, cari dau orientarea sigură şi optimă în vălmăşagul ideologiilor contimporane. Avem înainte o carte de eseuri, cum nu s'a publicat alta în literatura română. Problemele cele mai mari şi mai grele ale vremii află în condeiul lui Nichifor Crainic instrumentul de expunere şi de obiectivă lămurire. Tineretul şi creştinismul, comunismul, ateismul şi spiritualismul, cultura şi civilizaţia, democraţia şi demofilia, creştinismul şi naţionalismul, străinismul, tradiţia, rasa şi religia, ortodoxia, latinitatea, credinţa, etnicul şi esteticul, pacifismul — toate aceste pietre de cari se poticneşte timpul nostru sunt rând pe rând cioplite şi modelate cu măestrie de cugetarea artistului. Apoi îmbrăcate în haina operei de artă, în armonia cântecului ziditor de cetate sunt redate generaţiei ce simte pe umerii ei povara gravei răspunderi a ceasului de faţă.

S'a spus cu drept cuvânt că epoca noastră este „epoca ideologiilor". Dl Nichifor Crainic prezintă gânditorilor români ideologia sănătoasă a creştinismului ortodox, activ şi creator, atât de fericit concrescută în sufletul poporului cu naţionalismul. Trecutul istoric, viaţa şi cărţile celor mai aleşi fii reprezentativi ai neamului, întreagă tradiţia noastră culturală şi zestrea morală a naţiei ne îndeamnă, ca după această ideologie să ne orientăm cârma sufletului şi a statului în mersul lor spre culmile desăvârşirii.

Punctele cardinale pe cari dl Nichifor Crainic le fixează în haosul cugetării moderne, sunt farurile cari luminează mersul *normal* al României în drumul ei spre glorie şi nemurire. Ele sunt catehismul generaţiei tinere şi au menirea de a deveni „crezul omului eroic".

Alte naţiuni au de mult astfel de cărţi ce formează pietrele de hotar dintre epoce şi le asigură curgerea vieţii istorice în albia firească a destinului lor cultural. Noi încă am avut câteva scânteieri de acest fel, cum au fost *Invăţăturile lui Neagoe Basarab* către fiul său Todosie, sau *Cântarea României*. După răsboiul mondial am avut articolele fulgurante ale d-lui Octavian Goga, cuprinse în volumul *Mustul care fierbe*. Sunt desbătute şi luminate aci o serie întreagă de probleme şi idei cari frământă viaţa şi fixează evoluţia veacului nostru.

Punctele cardinale designează un apogeu în scrierile de acest gen, la noi. Ele sunt asemănătoare cu cele ale d-lui Octavian Goga,

cu deosebirea că dl O. Goga scrie pentru masa publicului cetitor, dl N. Crainic pentru elite şi în special pentru tineretul universitar. Unul scrie articole în fuga condeiului; celalalt, pe îndelete, eseuri. Dar şi unul şi altul pun cu curaj şi cu toată sinceritatea degetul pe ranele ţării şi depun osteneli eroice pentru tămăduirea lor. In deosebi se ocupă ei cu străinismul sub toate formele sub cari ni se prezintă şi ne copleşeşte şi au aceleaşi accente dureroase faţă de „înstrăinaţii" neamului, ca şi Simeon Bărnuţiu în 1848, când a rostit profeticele cuvinte: „Fii nenorociţi! Cine vă va apăra, dacă părinţii voştri dau mâna cu străinii în contra voastră?!"...

Apostolii satelor şi ai oraşelor, preoţii, învăţătorii şi întreaga elită a intelectualităţii române are faţă de dl Nichifor Crainic o sfântă datorie: să coboare ideologia Punctelor Cardinale în sufletul poporului. Moneda forte să o schimbe în bani mărunţi de circulaţie zilnică. Să facem adecă frumoasa gândire a maestrului Nichifor Crainic să trăiască viu şi conştient în mulţimea poporului român. Căci e o adevărată tragedie în care se zbuciumă spiritualitatea românească şi profeţii ei. Poporul român în clipa de faţă nu-şi cunoaşte deajuns, nu-şi înţelege şi nu-şi ascultă trimişii lui Dumnezeu. Ba uneori se întâmplă că urmează tocmai pe acei proroci mincinoşi, demagogii, cari ştiu minţi mai straşnic. Profeţii lui adevăraţi luptă vitejeşte cu munţi de greutăţi. Unii obosesc şi cad sub povara lor. Dar împărţite pe umerii tuturor aceste greutăţi s'ar purta şi pe degetul cel mic. Să împărţim deci sarcinile, să muncim şi să luptăm, ca prin doctrina creştinismului dinamic şi a naţionalismului sincer, clasic definită de maestrul Nichifor Crainic în Puncte Cardinale, să facem din haosul vremii cosmos — ordine morală şi frumuseţe divină pe faţa transfigurată a României.

ILARION V. FELEA

I. Petreuţa: JUDECATA PARTICULARĂ. Tipografia Diecezană, Oradea 1935. Pag. 23, Lei 8.

Pe fiecare om îl preocupă întrebarea: ce se alege de noi după moarte? Toate popoarele şi toate religiile au credinţa într'o existenţă, apoi într'o judecată a sufletelor după moarte. Creştinismul atât prin cărţile sale simbolice, cât şi prin Sf. Scriptură şi Tradiţie învaţă, că sufletele îndată după moarte sunt supuse unei judecăţi particulare, prin care se răsplăteşte provizor vrednicia pământească. Chiar şi raţiunea justifică o judecată îndată după moarte. Căci dacă ar fi ca sufletele să aştepte răsplata până la judecata universală, cele rele s'ar mângăia şi cele bune s'ar întrista în starea de somnolenţă şi aşteptare. Ori „nu este nici just nici logic ca starea de după moarte să fie o răsplată pentru cei răi şi o pedeapsă pentru cei buni" (p. 11).

In ce priveşte procedura judecăţii particulare, Biserica încă nu s'a pronunţat oficial. Totuşi unii sf. Părinţi ne-au lăsat oarecari lămuriri la această problemă, mai ales în legătură cu învăţătura despre vămi, care este conformă cu textele biblice referitoare la judecata păcătoşilor şi la rolul îngerilor şi a demonilor în viaţă şi după moarte.

Acesta este pe scurt cuprinsul broşurii tinărului profesor dela Academia Teologică din Oradea. Lucrarea se distinge printr'o expunere clară şi bine documentată, încât cetirea şi răspândirea ei chiar şi în rândurile credincioşilor din popor nu poate să fie decât spre cel mai real folos. IL. V. F.

Episcopul Nifon Criveanu: PE DRUMUL DATORIEI. Huşi 1935. Pag. 160. Lei 40.

Cucernic slujitor al altarului şi înţelept cârmuitor de eparhie, vlădica Nifon al Huşilor nu se mulţumeşte cu propoveduirea plină de râvnă, ce-o face prin graiu viu. P. S. Sa îşi pune la contribuţie, cu o tinerească hărnicie, şi talentul scriitoricesc cu care l-a înzestrat bunul Dumnezeu. Scrie des în „Cronica Huşilor" şi în alte publicaţii periodice şi la ocazii binevenite adresează cărţi pastorale credincioşilor pe care-i păstoreşte.

P. S. Sa a avut de curând fericita inspiraţie de a-şi aduna într'un volum predicile şi discursurile mai importante din viaţa sa preoţească şi a le trimite la nouă propovăduire.

Indeobşte, un volum de predici ocazionale n'are decât o valoare istorică. Prin însuşirile sale deosebite, cartea Prea Sfinţitului Nifon iese din orbita cărţilor similare. Fiindcă la P. S. Sa evenimentul care prilejueşte discursul alcătueşte de obiceiu numai cadrul în care se tratează o problemă generală de creştinească învăţătură. Această împrejurare împrumută cuvântărilor cuprinse în cartea „Pe drumul datoriei" o valoare permanentă. Cartea e o adevărată revărsare de simţiri şi gânduri creştineşti, înfăţişate într'o aleasă ţinută literară. Frumuseţea şi înţelepciunea acestor simţiri şi gânduri va înzdrăveni sufletul oricărui cititor al lor. N. C.

Diac. D. Călugăr: BISERICA ŞI TINERETUL. Sibiu, 1936. Pag. 21.

Prin experienţa sa didactică şi prin scriitoricească sa destoinicie, Părintele D. Călugăr şi-a câştigat titlul unui bun cunoscător al problemelor de educaţie. Sf. Sa este autorul valorosului manual al Catehetului ortodox „Hristos în şcoală", manual epuizat după câteva luni dela apariţie.

Când Asociaţia clerului A. Şaguna — Secţia Sibiu şi-a organizat adunarea generală la Mediaş (1935) pentru a discuta în ea, pe lângă alte chestiuni, şi problema tineretului în cadrul diferitelor societăţi religioase, culturale şi sportive, pe părintele D. Călugăr l-a însărcinat cu pregătirea referatului asupra acestei probleme — pe cât de actuale pe atât de importante. Şi Sf. Sa s'a achitat cu vrednicie de sarcina ce i s'a încredinţat. Referatul temeinic şi distins ca ţinută literară a fost publicat în „Foiţa" *Telegrafului Român*, de unde autorul şi l-a scos în broşură pentru a-i da o mai largă răspândire. E o faptă bună săvârşită cu acelaş desinteres cu care

Păr. D. Călugăr stă totdeauna în slujba apostolatului ortodox şi românesc. N. C.

*

Louis de Launay: CREŞTINISMUL, traducere de N. Alexandru, cu o prefaţă de prof. Pr. T. Chiricuţă, Bucureşti, Editura „Fântâna Darurilor", 1935, în 8°, 120 pag. Lei 20.

In cultura modernă, spre a putea apăra punctul de vedere creştin, se simte nevoia unei biblioteci apologetice, scrise cu aparat ştiinţific şi pe cât posibil de oameni cari să aibă şi pregătire ştiinţifică sau filosofică. Pr. prof. Toma Chiricuţă, a întemeiat o asemenea bibliotecă în care se realizează ambele cerinţe. Primul număr din această bibliotecă e „Religia omului de ştiinţă" de Pr. prof. Chiricuţă (retipărirea unei ediţii mai vechi cu o prefaţă de fiziologul şi creştinul militant Paulescu). Numărul al 2-lea, e o traducere din franţuzeşte. Autorul, Louis de Launay, e membru al Academiei de ştiinţe din Paris, cunoscut geolog ca şi Termier. Faptul că o scrie un om de ştiinţă pozitivă, nu un „teolog" de meserie, va face ca această carte să o citească mulţi, dat fiind „mitul ştiinţei pozitive" care domină mentalitatea contemporanilor. (Intrebuinţez cuvântul mit în sensul de ceva primit ca adevăr absolut, fiindcă „lumea spune"). Ştiinţa, considerată infailibilă, îşi poate impune orice „crez". Un om de ştiinţă pozitivă afirmă însă în mod hotărât, că „ştiinţa încă se întemeiază pe un act de credinţă sentimental şi corespunde unei înăscute nevoi a spiritului omenesc, care caută să claseze fenomenele, să le găsească cauze, să le atribue un aranjament logic" (op. cit. p. 11).

Cuprinsul cărţii îl spune în câteva rânduri la pagina 12. Ea va încerca „a face admisibil că o religiune oarecare este necesară omului şi că această necesitate nu este deloc contradictorie cu raţiunea de care omul este aşa de mândru... Vom cerceta dacă, între toate religiile învăţătura creştină este, precum credem noi, cea mai satisfăcătoare pentru mintea şi pentru inima noastră, cea mai logic coordonată şi cea mai de ajutor, sau dacă dimpotrivă a adus în lume, cum se susţine uneori, un element de turburare bolnăvicioasă, de tristeţe şi de suferinţe, pentrucă s'a îndepărtat de „Natură".

La o operă nu importă numai scopul, ci şi metoda pe care o întrebuinţăm. Louis de Launay nu întrebuinţează metoda scolastică. Nu citează numai pasagii din „Summa Theologica" a lui Toma de Aquino, căci aceasta ar fi egal cu misionarul care pe malul unui râu ar predica într'o limbă europeană cuvântul lui Dumnezeu spre a converti pe negrii de pe celălalt mal.

Precum misionarul trece fluviul, merge între sălbatici, îi studiază, încearcă să-i cunoască, tot aşa şi apologetul modern va reuşi numai atunci, când va cunoaşte amănunţit de tot doctrinele contrare. Precum misionarul nu începe să citeze din sfinţii părinţi, ci mai întâi le arată slăbiciunile religiei lor, tot aşa apologetul nu va proceda sco-

lastic, ci va răspunde cu acelaş fel de argumente cu care vin adversarii.

In acest gen, există în literatura teologică franceză o serie întreagă de scrieri. Printre autori găsim şi eclezieşti şi laici. La noi, dacă până în prezent apologeticele sunt scrise de eclezieşti, putem spera că în viitor vor apare şi apologetici ştiinţifice scrise de laici şi mai ales de „F. O. R.", care nu e altceva decât apostolat laic.

Alegerea lui Louis de Launay, pentru „Biblioteca Apologetică" a fost cât se poate de fericită. Traducerea făcută de un licenţiat al Facultăţii Teologice din Bucureşti, dl N. Alexandru, redă într'o formă literară ireproşabilă ideile autorului.

Ar fi de dorit, ca „Biblioteca Apologetică" a Păr. prof. Toma Chiricuţă să-şi continue activitatea. Intre traducerile viitoare ar fi de dorit să găsim şi o carte din „Bibliothèque Catholique" intitulată „Création et évolution" alui Sendereyns, membru al Academiei de ştiinţe morale şi politice din Paris. E poate cea mai complectă operă în care să se dovedească aşa de ştiinţific creaţionismul.

IOSIF E. NAGHIU

*

Prof. Dr. G. Marinescu, membru al Academiei române: LOURDES şi MAGLAVIT. Editura „Universul", Bucureşti 1936. Pag. 92. Preţul 20 Lei.

Savantul medic şi profesor Dr. G. Marinescu a scris o carte: „Lourdes şi Maglavit". Cartea aceasta trebue socotită cea mai de seamă expresie a celorce s'au publicat în legătură cu fenomenul miraculos petrecut la Maglavit. Ea poate şi trebue considerată ca atare din punct de vedere ştiinţific.

Lucrarea despre care vorbim tălmăceşte observaţiile unui medic, care a ţinut să studieze chestiunea la faţa locului. S'a deplasat la Maglavit, a stat de vorbă cu Petre Lupu şi cu lumea de prin părţile locului. Apoi, sub scutul celui mai ales bun simţ şi imboldit de „criza morală pe care o străbatem în momentul de faţă precum şi de restriştea ce a cuprins sufletul oamenilor cinstiţi", (Pag. 7, în prefaţa cărţii) a oferit marelui public posibilitatea de a-şi face o idee clară asupra fenomenului întâmplat la „buturugile" din preajma Dunării.

Materialul este sistemizat în nouă capitole: Lourdes şi Maglavit, Lourdes şi Bernardette Soubirous, Maglavit şi Petre Lupu, Constatări personale la Maglavit, Inconştientul dinamic, Misticul şi misticismul, Rolul religiunii în viaţa indivizilor şi a popoarelor, Credinţă şi ştiinţă şi Terapie şi sugestie.

Cele două localităţi — Lourdes şi Maglavit, — cele două personagii — Bernardette Soubirous şi Petru Lupu — şi sumedenia de păreri şi fapte ce s'au petrecut în jurul lor sunt puse faţă în faţă şi privite sub unghiul critic şi înţelegător al neîntrecutului profesor din Bucureşti. Spre deosebire de ceice mai trăiesc şi azi într'o oarecare disonanţă cu progresele psihologiei moderne, dl Dr. G.

Marinescu accentuează realitatea vedeniilor şi a vindecărilor miraculoase petrecute la Lourdes în Franţa şi la Maglavitul nostru. Petrache Lupu nu este un desechilibrat. Iar celece s'au petrecut şi se petrec cu el reprezintă „un fenomen mistic, este reacţia unui suflet drept, primitiv, dar cinstit" (Pag. 46). Deasemenea, fenomenul dela Maglavit are două aspecte: taumaturgic şi moral. Fără a manifesta vreo cât de neînsemnată rezervă asupra folosului religios care a rezultat şi se va mai culege de pe urma unor fenomene ca acela petrecut la Maglavit, în lucrarea de care vorbim se fundamentează şi se subliniază mai ales câştigul moral. „Pentru mine, în criza morală de astăzi, acest fenomen poate să aibă o influenţă moralizatoare asupra minţii necultivate dar credincioase a ţăranului, precum şi asupra oamenilor culţi, cari îşi dau seama de influenţa sufletului asupra corpului. Această influenţă apare ca o reacţiune salutară în timpul de retrişte morală şi ca trezire a conştiinţei ţăranului şi a orăşanului înăbuşită de atâta putreziciune şi atâta minciună în ţara românească". (Pag. 50).

Cele mai multe din capitolele cărţii conţin consideraţiuni de ordin psihologic. Trebue remarcat în deosebi capitolul: „Misticul şi misticismul", căci aici ne dumirim mai bine asupra modului în care sunt privite fenomenele dela Lourdes şi Maglavit. In ambele cazuri „avem de aface cu un misticism religios în care inconştientul dinamic joacă un rol însemnat. Fenomenul Benardette-ei ca şi al lui Petrache Lupu se explică prin activitatea inconştientului dinamic, creator. Sufletul lor avea intuiţia divinităţii, căci, prin simpatie şi credinţă, vedeau pe Sf. Fecioară şi pe Dumnezeu în care credeau, fiindcă îl iubeau". (Pag. 67).

In continuare, distinsul autor face o adevărată apologie religiei şi sentimentului religios. Cea dintâi a produs cele mai de seamă opere ale omenirii, iar cel de-al doilea „este cel mai puternic sentiment omenesc". (Pag. 70). Şi nu ştiu cum am sublinia mai adânc afirmaţia următoare: „Manifestările religioase reprezintă cea mai formidabilă şi mai indestructibilă din forţele morale, fiindcă izvorul lor se găseşte în sufletul nostru". (Pag. 70).

Dar să nu ne întindem mai departe. Ar însemna să stăruim prea mult asupra concepţiei luminate pe care o vădeşte distinsul om de ştiinţă şi credinciosul profesor dl Dr. G. Marinescu. Cartea Dsale trebue cetită de ceice vreau să înţeleagă fenomenul dela Maglavit. Ea este de mult folos şi pentru doritorii de a stabili adevărata legătură între psihologie şi religie, între ştiinţă şi credinţă. Că vor fi şi necredincioşi cari să socotească discuţia asupra fenomenului dela Maglavit ca fiind fără obiect? Se poate. Dar şi unii ca aceştia pot trage folos cetind cartea dlui Dr. Marinescu. Căci, potrivit cuvintelor psihologului american W. James: „Nu e nimic mai stupid decât să zicem că un fapt psihologic n'ar exista, fiindcă suntem incapabili de a-l simţi noi înşine".

D. CĂLUGĂR

CRONICĂ

EXTERNA

DECLARAŢIILE MINISTRULUI H. KERRL. Ministrul cultelor din Germania, Hans Kerrl, a făcut declaraţii interesante presei. „Un naţional socialist trebue să fie religios. Trebue să aibă un respect sfânt faţă de credinţa religioasă a celorlalţi; în ceeace priveşte credinţa lui personală este liber. Fiecare poate să-şi caute mântuirea cum îi convine. Dela cucerirea puterii, niciodată şi nici o parte din exerciţiul puterii religioase n'a fost stingherită în Germania. Curentul „credinţei germanice" nu este un curent ateu. Tendinţele spre ateism sunt combătute cu ultima energie de statul naţional-socialist, pentrucă le consideră ca duşmanul ordinei şi al culturei".

Ministrul a afirmat voinţa statului de a proteja toate cultele, cu condiţia de a nu se amesteca în chestiunile politice. Sciziunile cari s'au produs în sânul bisericei evanghelice germane au obligat Statul să intervină, pentruca nici-un grup să nu fie oprimat.

A terminat cu aceste cuvinte importante „Criza bisericii evanghelice germane a trezit temerile cele mai vii că Germania, patria reformei, dispare din lumea protestantă. Acesta a fost motivul pentru care Statul a intervenit. Sunt convins că o biserică unită şi puternică va fi o fortăreaţă contra ateismului şi a bolşevismului".

NEMULŢUMIREA CATOLICILOR DIN SARRE. După un an de guvernare naţional-socialistă, catolicii sunt nemulţumiţi şi sunt în conflict permanent cu noul regim. In urma plebiscitului din Ianuarie 1935, când toţi catolicii germani au votat pentru Germania, se aşteptau la un tratament mai bun din partea Guvernului Reichului. Unul dintre cei mai însemnaţi preoţi catolici din Saarebrücken, Dr. Schlich, acum câteva luni a trebuit să se refugieze la Luxemburg. Toate sforţările catolicilor de a creşte tineretul numai în spiritul bisericii lor, în mare parte sunt zădărnicite de noile metode şi de scopul educaţiei naţional-socialiste. Sub regimul Societăţii Naţiunilor, conducătorii catolicilor se simţeau în apele lor, având libertate deplină în toate domeniile. Presa catolică le aminteşte că ei singuri au dorit această situaţie, votând pentru patria lor, Germania.

SUPRIMAREA UNUI ORDIN RELIGIOS. Printr'o deciziune papală se desfiinţează ordinul religios al Penitenţei, cunoscut mai mult în Italia sub numele de „Scalzeti". Ordinul a fost întemeiat în Spania de către Alfons Varella (1723—1769) şi aprobat de papa Pius VI în 1784. S'a desvoltat în Spania, Portugalia, în Italia şi Ungaria.

In ultimul timp ordinul slăbise, rămânând numai în Italia, unde mai avea doar câteva locaşuri (şase). Pius VI-lea dăduse călugărilor acestui ordin toate privilegiile de cari se bucurau Franciscanii, de cari se apropiau mai mult prin toate trăsăturile lor. Preoţii ordinului desfiinţat vor fi repartizaţi în eparhiile Italiei, în clerul mirean. I. F.

† FERDINAND KATTENBUSCH. Ne-a fost dat nouă să încrestăm în ultimele numere ale Revistei Teologice o seamă de nume mari ale teologiei germane cari în anii din urmă, unul după altul au luat drumul veciniciei. Mărturisim limpede că nu ne-am fi putut gândi un moment că pomelnicul lor e mult mai bogat decum l-am arătat noi, dacă moartea lui F. Kattenbusch nu ne-ar fi îndemnat să zăbovim câteva ceasuri pe marginea lucrărilor cu cari acest profesor de elită a cinstit ştiinţa teologică şi să găsim într'una din ele impresionante cuvinte de rămas bun pentru celce-l aşteptau pe octogenarul autor în viaţa de dincolo.

In anul 1934 F. Kattenbusch tipărea la editura A. Töpelmann din Giessen partea a doua a lucrării sale „Die deutsche evangelische Theologie seit Schleiermacher", intitulată „Zeitwende auch in der Theologie". Incă în primele rânduri face constatarea că vechea generaţie de teologi „a curăţit arena" teologiei germane. Numărul lor e impresionant: Aner, 1933; Anrich, 1930; Böhmer, 1927; Duhm, 1928; Dunkmann, 1932; Paul Feine, 1933; Hugo Gressmann, 1927; H. Gunkel, 1932; Th. Häring, 1928; Adolf von Harnack, 1930; Ihmels, 1933; Th. Kaftan, 1932; R. Kittel, 1930; Kunze, 1927; Kutter, 1931; Edv. Lehmann, 1930; Lemme, 1928; Loofs, 1928; H. Lüdemann, 1933; Lüttge, 1928; E. W. Mayer, 1927; C. Mirbt, 1929; Niebergall, 1932; Nowack, 1928; H. Scholz, 1929; Nathan Söderblom, 1931; Thieme, 1932; H. H. Wendt, 1933; Teodor von Zahn, 1933; la cari se adaugă următorii „neteologi" cari n'au fost însă străini de teologie: Eucken, 1926; Ed. Meyer, 1929; Richard Reitzenstein, 1931; Rilke, 1926; Scheller, 1928. Şi lista lui F. Kattenbusch, după abia un an dela apariţie, are nevoie de complectări: E. von Dobschütz, 1934: Hans Windisch, 1935; R. Seeberg, 1935.

Cartea aceasta, după părerea noastră, a fost, pentru autorul ei, „cântecul lebedei". La 28 Decemvrie 1935, bătrânul rămas atât de singur închise ochii, cu frumoasa vârstă de 84 ani. In acea zi lista s'a complectat definitiv.

Cu F. Kattenbusch a murit un om şi s'a încheiat o generaţie harnică. Cea care urmează nu pare a-i fi inspirat prea multă încredere marelui adormit. Chiar Karl Barth, în care Kattenbusch crezuse mult, rămăsese doar o mare desiluzie menită să-i întunece nădejdile apropiatului său asfinţit. Inceputul crepusculului generaţiei căreia-i aparţinuse Kattenbusch îl fixează în anul 1926. Sfârşitul, e el însuşi. Tema cea mai importantă a teologiei actuale, teologie care a trecut în grija incolorei generaţii ce se ridică, Kattenbusch o vede în „Bi-

serică" şi-şi mărturiseşte convingerea, că în această problemă, dela nimeni nu pot învăţa succesorii, mai mult decât dela Luther.

Ferdinand Kattenbusch şi-a început cariera profesorală ca „Privatdozent" în Giessen, unde avea coleg pe Harnack şi Schürer. De acolo a trecut, pentru puţin timp, ca profesor în Göttingen. Cea mai mare parte a vieţii sale de profesor şi-a petrecut-o la universitatea din Halle, (1906—1923), pe care n'o mai părăseşte până iese la pensie (1923). Specialitatea studiilor sale a fost teologia sistematică; în speţă Simbolica. N'a scris mult, dar, a scris bine. Lucrarea sa de căpetenie e „Lehrbuch der vergleichenden Confessionskunde" începută încă până era la Giessen şi din care n'a publicat decât primul volum: Die orthodoxe anatolische Kirche (I. C. B. Mohr, Freiburg i. B. 1892; XXV+555 pagini). Notez că deşi izvoarele pe cari le foloseşte sunt străine şi sărace, a dedicat câteva pagini şi Bisericii noastre româneşti în această lucrare. I-a urmat „Das Apostolysche Symbol", în 1900. Iar în ultimii ani ai vieţii a publicat cele două părţi ale cărţii despre teologia germană evanghelică dela Schleiermacher până în zilele noastre, pe care am amintit-o mai sus. A fost unul dintre redactorii periodicului „Theologische Studien und Kritiken". Şi a mai fost un exemplar din acel rar „soiu" de teologi cari au apucat să afle că există şi o Biserică ortodoxă răsăriteană. Pentru care pricină, mai ales, socotim binevenită o menţiune mai amplă asupra vieţii şi operei sale, în aceste pagini.

GRIGORIE T. MARCU

INTERNĂ

† EPISCOPUL NICOLAE IVAN. Abia s'au svântat lacrimile de pe obrajii credincioşilor cari au petrecut la groapă pe vrednicul vlădică Roman al Orăzii — şi partea de miazăzi a Ardealului ortodox — şi cu ea toată suflarea românească — s'a învăluit în jale nouă pe urma mutării dintre vii a tot atât de vrednicului episcop Nicolae al Clujului.

In viaţă cei doi străjeri ai ortodoxiei româneşti şi ctitori de nepieritoare aşezăminte culturale au fost prietini nedespărţiţi. Şi se vede că bunul Părinte ceresc a vrut să le păstreze tovărăşia şi dincolo de tărâmul vieţii terestre — chemându-i la sine aproape de-odată.

Cu episcopul Nicolae Ivan dispare din frontul de luptă al ortodoxiei româneşti unul dintre cei mai iscusiţi şi mai devotaţi căpitani.

Născut în Aciliul Sibiului, după terminarea studiilor liceale şi teologice ajunge învăţător în Sălişte, apoi duhovnic al Institutului de corecţiune din Aiud, protopop al Alba-Iuliei şi asesor consistorial în Sibiu. Datorită minţii agere cu care l-a înzestrat Dumnezeu şi simţului gospodăresc pe care l-a moştenit dela bunii săi părinţi —

Părintele Nicolae Ivan a adus în toate aceste slujbe cele mai preţioase servicii Bisericii şi Neamului. După răsboiul întregirii noastre naţionale tot lui i-a revenit cinstea şi sarcina de a organiza reînviata episcopie a Vadului, Feleacului şi Clujului, pe care mai târziu, ca episcop, a înzestrat-o cu întreaga serie de instituţii pe care o reclamă legea şi tradiţia şaguniană a sfintei noastre Biserici. Stăpânit de o incomparabilă pasiune a realizărilor, episcopul Nicolae Ivan lasă Clujului — după o arhipăstorire de cinsprezece ani — o strălucită catedrală, o tot atât de impunătoare reşedinţă episcopală, alte câteva edificii cari adăpostesc Academia teologică, Librăria şi tipografia eparhială — tot aşezăminte ctitorite de neobosita sa râvnă.

Guvernul Ţării i-a cinstit vrednicia cu funeralii naţionale, iar clerul şi poporul credincios i-o va cinsti cu neapusă aducere aminte.

Bunul Dumnezeu să-i rânduiască dincolo odihna meritată celuice în această viaţă nu şi-a îngăduit-o nici trupului nici sufletului.

SF. SINOD s'a întrunit în 10 Martie a. c. la Bucureşti în sesiunea de primăvară. Şedinţele au fost prezidate de I. P. S. Sa Patriarhul Miron. Prima şedinţă a fost închinată pomenirii marilor ierarhi adormiţi întru Domnul Roman al Orăzii şi Nicolae al Clujului.

In celelalte şedinţe, înaltul for eclesiastic a soluţionat o mulţime de probleme menite să îndemne pe căile bune viaţa religioasă a neamului.

Intre altele s'a hotărît să se zidească la Maglavit o mănăstire înzestrată cu mai multe aşezăminte de caracter samaritean.

Vârsta canonică pentru hirotonirea clericilor întru diaconi s'a stabilit la 23 de ani, iar întru presbiteri la 25 de ani.

Sf. Sinod a respins recursul preotului I. Trifa împotriva sentinţei Consistorului spiritual mitropolitan, prin care fusese caterisit pentru schismă, aşa că numitul preot rămâne scos definitiv din clerul sfintei noastre Biserici.

Hotărîrea Congresului naţional-bisericesc cu privire la înfiinţarea episcopiei de Timişoara încă a fost aprobată de suprema autoritate a Bisericii ortodoxe române.

O delegaţie a Sfântului Sinod în frunte cu I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului s'a prezentat la dl Preşedinte al Consiliului de miniştri şi la dl Ministru al Finanţelor pentru a stărui să se facă dreptate bugetară clerului nostru, aşa de crud lovit prin feluritele curbe cari apasă până la strivire salariile preoţeşti.

Şedinţele Sf. Sinod continuă.

ASOCIAŢIA GENERALĂ A PRESEI BISERICEŞTI. Iniţiativa luată de venerabilul profesor universitar D. Boroianu de a strânge rândurile purtătorilor de condeiu de pe tărâmul publicisticei bisericeşti a fost dusă la bun sfârşit: Actul de constituire a asociaţiei

presei bisericeşti a fost autentificat de tribunalul Ilfov sub Nr. 4375 din 1936. Noua asociaţie întruneşte adeziunea reprezentanţilor celor mai de seamă organe de presă ale Bisericii ortodoxe şi nu ne îndoim că dupăce această instituţie îşi va dovedi incontestabila ei utilitate, i se vor alătura, entuziast, şi publicaţiile periodice cari până acum au întârziat să-şi anunţe adeziunea.

Presa noastră bisericească, mai mult decât oricare alt factor de propoveduire ortodoxă şi naţională, trebue să se prezinte solidară şi vecinic trează faţă de tot mai agresiva atitudine a presei catolice, francmasone sau comuniste. Numai astfel activitatea ei va da roadele aşteptate. In loc să-şi irosească silinţele în negativismul unor critici cu obiectivitate adeseori dubioasă, la adresa vieţii noastre interne, ea e chemată să facă front comun împotriva primejdiilor cari ne pasc mai ales de dincolo de graniţele legii noastre ortodoxe şi româneşti.

Dacă mai adăogăm acestei capitale probleme — chestiunile de revendicări profesionale ale publiciştilor eclesiastici, am indicat un destul de vast câmp de activitate pentru noua asociaţie.

Nădăjduim că întrunirea comitetului chemat să fixeze programul de activitate a asociaţiei nu va întârzia prea mult. Ca să nu se potolească entuziasmul cu care apostolii au înţeles să purceadă la alcătuirea noului aşezământ pus în slujba sfintei noastre Biserici.

ŞEDINŢA COMITETULUI ASOCIAŢIEI CLERULUI „ANDREI ŞAGUNA". La începutul lunei Martie a. c. s'a ţinut la Sibiu şedinţa comitetului secţiei arhidiecezane a Asociaţiei clerului „A. Şaguna". Prin hotărârile pe care le-a adus, această şedinţă iese din cadrul obicinuitelor întruniri ale reprezentanţilor preoţimii noastre din arhiepiscopie. Părintele protopop E. Cioran, preşedintele secţiei Sibiu a numitei Asociaţii, a adus la cunoştinţa comitetului că s'a cumpărat un loc de casă la băile Bazna, în nemijlocita apropiere a terenului pe care se va zidi în curând biserica ortodoxă română din această localitate. Pe locul acesta se va începe, încă în această vară, clădirea unei vile cu 16 camere chemate să adăpostească în schimbul unui preţ foarte mic pe preoţii din Arhiepiscopie, cari îşi caută sănătatea în Bazna.

Planul vilei este gata. Iar executarea lui va începe probabil în luna Iunie, deodată cu punerea pietrei fundamentale a bisericii din localitatea balneară din apropierea Mediaşului.

Comitetul a mai hotărât ca adunarea generală a secţiei Sibiu a Asociaţiei clerului să se ţină în ultima săptămână a lunei Aprilie, la Făgăraş. Din programul acestei adunări subliniem problema Sfintelor Taine ca mijloc de păstorire. Fireşte, programul, care se va da publicităţii la timpul său, va fi complectat cu câteva chestiuni profesionale cari interesează în chipul cel mai viu pe membrii Asociaţiei.

N. C. NECULCE

NOTE ŞI INFORMAŢII

DIN ŢARĂ

SUNTEM în preajma votării noului buget, care interesează în cel mai înalt grad şi pe slujitorii altarelor noastre. Loviţi până la sânge în cele mai sfinte drepturi ale lor, aceşti slujitori au făcut o mulţime de jalbe la cârmuitorii ţării, ca măcar pe viitor să li se îndrepte situaţia prin revenirea la plata integrală a modestului lor salar, din care anul trecut s'au scăzut iluzoriile venite stolare şi accidentalul venit al sesiilor parohiale.

Dl Ministru A. Lapedatu a declarat de repeţiteori, că va împlini această justă cerere a clerului. Aşteptăm acum înfriguraţi respectarea promisiunilor ministeriale.

Fireşte, cu aceasta suntem încă departe de satisfacerea celor mai elementare postulate ale Bisericii noastre şi ale slujitorilor ei. Căci sunt atâtea probleme de soluţionat încă pe acest tărâm. Reamintim numai câteva din ele: Trecerea preoţimii ardelene la fondul de pensii al Statului, întregirea parohiilor cari devin vacante în cursul anului bugetar, plata gradaţiilor clerului, ajutorul familiar al preoţilor, salarizarea cântăreţilor din Ardeal, dreptul Academiilor teologice de a elibera diplomă de licenţă şi alte multe, multe...

Când vom ajunge oare la împlinirea tuturor acestor juste revendicări? Când i se va da clerului nostru putinţa de a-şi împlini întreaga sa chemare, nestânjenit de apăsătoarele griji ale existenţei cotidiane cari îi irosesc atâtea energii? Când? Când?

PENTRU cine a cunoscut ortodoxia vieţii lui Vasile Goldiş, semnarea Concordatului cu Vaticanul a rămas cel mai enigmatic gest al marelui bărbat de stat. Intr'adevăr aproape nime nu-şi putea da seama, ce putere misterioasă a putut să înduplece pe atât de credinciosul fiu al neamului şi Bisericii noastre să semneze acest act de degradare religioasă şi de abdicare naţională. Enigma o desleagă dl Nichifor Crainic în ultimul număr al excelentei reviste „Gândirea".

Se ştie — ne lămureşte secretarul general al Cultelor de sub ministeriatul lui V. Goldiş — că faimosul Concordat cu Roma a fost semnat în anul 1927, când Regele Ferdinand era grav bolnav. Suveranul întregitor de Ţară, catolic credincios, în pragul morţii sale doria să se împace cu Papa, care era foarte supărat din pricina că ilustrul Rege al României îşi botezase odraslele în legea ortodoxă. In schimbul împăcării Papa i-a cerut Concordatul. V. Goldiş, care declarase că mai bine îşi taie mâna decât să semneze Concordatul — văzând situaţia, şi-a dat demisia de câteva ori. Nu i-a fost

primită. Astfel, între datoria sufletească față de Regele său muribund și datoria față de Biserica sa, a capitulat în fața celei dintâi. Gestul e cu atât mai tragic, cu cât fostul ministru al Cultelor s'a încumetat să-l facă dupăce fusese pălmuit în propriul său cabinet, de incalificabilul cinism papistășesc, formulat în aceste grosolane cuvinte ale nunțiului de-atunci:

„Bizantini! Ipocriți! Sunteți așa cum v'a pecetluit istoria! Nu vreți să semnați Concordatul? Ei bine, îl veți semna! Vă spun eu: îl veți semna!"

Concluzia: Papa e gata să ucidă miniștri și regi, când e vorba de apărarea privilegiilor catolicismului.

-o-

CINE cunoaște remarcabilul talent muzical al d-lui Dr. V. Petrașcu, profesor la Academia teologică ortodoxă din Cluj și îndeosebi iscusința cu care armonizează D-sa minunatele noastre melodii bisericești, acela se va bucura din tot sufletul. Fiindcă eminentul profesor a scos de curând de sub teascurile litografiei „Liturghia Sfântului Ioan Gură de Aur" armonizată pentru patru voci bărbătești. Suntem siguri că strădalnicii noștri conducători de coruri bisericești își vor procura de sârg noua lucrare a dlui profesor Dr. V. Petrașcu și punându-o în studiu vor desfăta cu armoniile ei cerești sufletele credincioșilor cari umplu tot mai îmbucurător locașurile sfinte din orașele noastre.

Caietul se poate procura dela autor, în schimbul modestului preț de 80 Lei.

-o-

DUPA o sincopă de 10 ani revista blăjană „Cultura Creștină" a apărut din nou. Și încă într'o destul de simpatică înfățișare externă. Nu e de mirare deci, că am răsfoit cu destulă curiozitate paginile primului ei număr (Ianuarie 1936).

Articolul introductiv îl semnează Părintele Dr. Victor Macaveiu. In el se spune, între altele: „Vom prefera, în regulă generală, metoda apologetică celei polemice, tonul și atitudinea dragostei..." Aici m'am oprit, că-mi venea să spun: „Iar începi?" Și-am avut dreptate. Fiindcă afară de câteva articole așezate, aproape întreg numărul prim al „Culturii Creștine" vădește un ascuțiș polemic. Așa, de-o pildă dl A. P. crede că la Sibiu nu se aude apelul pentru pace al I. P. S. Patriarh Miron, Părintele canonic Dr. N. Brânzeu vrea să descopere că dela Mihai Viteazul încoace toate personalitățile proeminente ale românismului au cerut orientarea noastră spre... Roma, Păr. D. Neda ne înfruntă că n'am dat destulă atenție morții patriarhului Fotie II — și așa mai departe... Nici așa de simpaticul publicist Lupeanu-Melin nu s'a putut răbda să nu arunce o săgeată măcar împotriva nevinovatului profet al Maglavitului... Ca să se plinească ceeace s'a zis prin Părintele Dr. V. Macavei: „Vom prefera... tonul și atitudinea dragostei".

Să fiți sănătoși, Prea Cucernici părinți. Dar dragostea asta să fie acolo, la dvoastră.

-o-

GAZETELE aduc vestea că'n mijlocul fraților noștri de peste Ocean bântue cumplit duhul îm-

perecherii, crivăţul pustiitoarei vrăşmăşii. Deoparte sunt „bătrânii", plecaţi de-acasă cu merindea duhovnicească a înţeleptelor şi frumoaselor noastre tradiţii româneşti şi creştineşti, pe cari înţeleg să le păstreze cu cinste şi pe pământ străin, iar de cealaltă — generaţia „tinerilor" crescută în altă şcoală şi'n alt duh decât al părinteştilor datini.

In mijlocul acestei vâltori, noul episcop misionar ortodox cu clerul său devotat se sileşte să coboare duhul păcii şi al unirii frăţeşti — singur în stare să promoveze interesele sufleteşti şi materiale ale Românilor sortiţi să trăiască pe pământul îndepărtatei Americi. In slujba acestui frumos ideal stă şi foaia săptămânală „Solia" care apare de curând la Joungstown sub directa supraveghiere a Prea Sfinţitului episcop Policarp Moruşca.

Grija cu care este alcătuită această foaie de zidire sufletească, precum şi răsunetul pe care l-a stârnit dela primul ei număr ne face să credem, că va fi un preţios organ de solidarizare a silinţelor fraţilor noştri de dincolo de Ocean, către aceleaşi aspiraţii ale sufletului românesc de pretutindeni.

DUMINECA Ortodoxiei a fost sărbătorită după cuviinţă de toată obştea dreptmăritoare din cuprinsul ţării. Indeosebi „Frăţia ortodoxă română" şi „Societatea femeilor ortodoxe" şi-au dat o laudabilă silinţă întru organizarea unor înălţătoare festivaluri menite să sublinieze importanţa religioasă a acestei zile. Pe lângă programul religios şi naţional îndătinat la asemenea ocazii, mulţimile credincioşilor adunate prin bisericile sau sălile de conferinţe ale satelor şi oraşelor noastre, au aclamat răspicate moţiuni, cerând guvernului ţării să denunţe Concordatul şi Acordul cu Vaticanul şi să facă demersurile necesare pentru cât mai grabnica aducere în ţară a averii „Fundaţiunii Gojdu", menită să-şi reia rolul de ocrotitoare a tineretului şcolăresc silitor la învăţătură, dar lipsit de mijloacele necesare mai ales în cumplita criză de azi.

PĂRINTELE T. Chiricuţă, neobositul director al revistelor „Fântâna darurilor" şi „Ortodoxia", a scos de sub tipar o foarte bogată „Carte de rugăciuni" împodobită cu numeroase clişee religioase şi cu câteva iconiţe în culori, de o rară frumuseţe. Creştinul cucernic va găsi în această carte rugăciuni pentru toate împrejurările vieţii şi va putea aduce lauda cuvenită Domnului, atât în clipele de bucurie cât şi în cele de tristeţe ale trecerii sale prin această viaţă. Preţul modest al cărţii dă putinţa fiecărui credincios să şi-o cumpere: este doar 70 de Lei; iar cartea are 480 de pagini.

Domnul să binecuvinte osteneala Părintelui T. Chiricuţă, iar bunului creştin Nedelcu P. Chercea din Brăila, care a acoperit cheltuielile editoriale, să-i răsplătească fapta cu bogate daruri duhovniceşti. N. C.

DIN STRĂINĂTATE

UNIREA Bisericilor ortodoxe ruseşti din „diaspora" s'a săvârşit. Şi cu aceasta au fost lichidate definitiv neînţelegerile mărunte despre cari s'a vorbit în ultimul timp. Instanţa de administraţie o formează soborul tuturor episcopilor ruşi. Teritorul acestei biserici surori, a fost împărţit în două mitropolii independente: una pentru Europa occidendală şi cealaltă pentru America.

-o-

ÎNCEPAND cu ziua de 1 Decemvrie, toate bisericile, capelele şi casele de rugăciuni de pe teritoriul republicei sovietice trebue să se anunţe din nou ministerului de interne bolşevic; altcum vor fi închise fără nici o consideraţie. Biserici nouă, inclusiv moschei şi sinagoge, nu mai e permis să se clădească. Conferinţele şi cursurile cu subiecte religioase sunt interzise. Discuţia problemelor de natură religioasă e îngăduită numai în adunări restrânse.

-o-

CONERINŢA ecumenică a Bisericilor creştine pentru creştinismul practic va avea loc la Oxford în vara anului viitor (12—26 Iulie 1937). Se anunţă participarea a vre-o 400 reprezentanţi.

-o-

ARMATA mântuirii (Salvation Army) anunţă un congres mondial la Londra, pentru 12 Iunie până la 2 Iulie 1936.

-o-

RECENTUL congres al mohamedanilor europeni dela Geneva a hotărât ridicarea unor moschei în Varşovia, Budapesta şi Geneva şi a unui institut mohamedan tot la Geneva.

-o-

IN „50 Fragen und Antworten für den S. A. Mann" (un fel de catehism al membrilor batalioanelor de asalt naţional-socialiste din Germanie), printre altele se scrie: „Cred într'un Domn Dumnezeu; pe omul care nu crede în Dumnezeu îl socotesc îngâmfat, prost şi zăpăcit. Un astfel de om nu-i potrivit pentru rândurile noastre". In legătură cu aceasta, notăm măsura de mult bun simţ pe care a luat-o conducerea batalioanelor de asalt, când a interzis energic să se mai cânte aşanumitele „Devisen und Klosterlied", ieşite din spiritul satiric al poporului în urma speculei cu devizele, săvârşită nu demult de anumite orduri călugăreşti romano-catolice din Germania.

-o-

MAI multe cercuri de lectură şi librării romano-catolice din München, vinovate de-a fi răspândit cărţi interzise, precum şi romane criminale sau de aventuri, au fost închise de poliţie.

-o-

TRIBUNALUL din Leipzig, a condamnat la o amendă de 600 mărci (24000 Lei) pe un individ bântuit de nebunia neo-păgână, care cu prilejul unei sărbători în onoarea soarelui a ars o sf. cruce. Faptul vorbeşte dela sine. Adică nu atât fapta respectivului, cât atitudinea tribunalului.

-o-

EPISCOPUL Romei a fost invitat de prelaţii anglicani să ia

parte la apelul pentru pace pe care-l pregătesc înaintestătătorii bisericilor britanice. Cu toate că i s'a oferit conducerea acestei laudabile „cruciade", a refuzat invitația. Atitudinea aceasta are precedente, câte vreți. Iar dacă prelații anglicani au formulat inițiativa, deși cunoșteau această atitudine, bine au făcut. Fiindcă va veni odată vremea să se spună răspicat ceeace până acum s'a șoptit doar cu multă, prea multă delicatețã: dacă încercările de nivelare ale asperităților ce stau între confesiunile creștine sunt boicotate de scaunul papal așa cum se știe, aceasta e tot un semn vădit că Vaticanul încă n'are de gând să renunțe la idealul său atât de drag, pe care-l rezumă excelent aceste trei cuvinte: *pofta lumeștilor măriri.* E aceasta... consecvență, nimic de zis. Episcopul Romei, și tot cinul iezuitic ce-i alcătuiește suita, se menține ... *pe linia tradiției.*

SANCȚIUNILE economice împotriva Italiei au atins și Vaticanul. Băncile italiene cari îi administrează pământeștile comori, comorile pe cari moliile le mânâncă, rugina le roade și sancțiunile economice le imputinează, nu mai primesc nici un acreditiv din străinătate. Iar dinarul Sf. Petru, vorba revistei care ne informează despre aceasta — „ist festgefroren".

Pe de altă parte se anunță că Episcopul Romei a ordonat tuturor bisericilor din patrie să întrebuințeze exclusiv produse italiene, iar clerul să se folosească numai de trăsuri cu cai, ca să cruțe benzina. Mai mulți episcopi, patrioți buni (adică din aceia cari sub ochii papei au curajul să afirme prin faptele lor că sunt italieni în primul rând și abia după aceia papistași), au dăruit statului obiectele lor cele mai de preț (ca ceasuri de aur, cruci, lanțuri etc.), în semn de solidarizare în lupta contra sancțiunilor.

GR. T. M.